

Fuhuş Pazarında Sermaye Olmak: Mersin Örneği

Neriman AÇIKALIN*

Özet: Tarihsel süreçte fuhuş olgusu hangi biçimlerde adlandırılmış olursa olsun, özünde kadının cinsel, duygusal ve ekonomik sömürsünü içeren ve bu sömürü mekanizmasının işletilebilmesi için de, kadın bedeninin cinsel bir mal olarak kullanımını toplum gözünde normalleştirerek meşru kılan ataerkil düşünce yapısı yatmaktadır. Bu çalışmada, 31'ü genelevde, 13'i ise sokakta fuhuş pazarında çalıştırılan toplam 44 kadınla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu çerçevede, fuhuş pazarının ana unsurlarından birini oluşturan, kadınların çalışma koşulları, patron-kadın, dost-kadın ve müşteri-kadın ilişkileri boyutlarıyla ele alınmıştır. Araştırma bulgularına göre, fuhuş pazarında kadınlar, sadece ekonomik anlamda değil, birbiriyle iç içe geçmiş bir sömürü ağı içinde ekonomik, duygusal, fiziksel ve cinsel anlamda her türlü sömürüye açık bir ilişki ağı içinde yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Fuhuş pazarında çalışma koşullarının iyileştirilmesi ile sömürünün de ortadan kalkacağını savunmak, fuhuş pazarında kadını her türlü kullanıma açık bir mal haline getiren toplumsal anlayışın normalleştirilmesi kadar, kadını fuhuşa iten ve bu pazar içinde çaresiz bırakan, toplumsal cinsiyet eşitsizliği yaratan mekanizmaları da göz ardı etmek anlamına gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Fuhuş Pazarı, Ataerkil Sistem, Çalışma Koşulları, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Abstract: No matter how it is named throughout the historical continuum, prostitution is, in reality, the sexual, emotional and economical exploiting of women. The fact lying beneath, which makes the use of women body as a sexual possession normal in the public eye, is the patriarchal state of mind. In this study, a total of 44 women have been interviewed in depth, 31 of whom work in brothels, and 13 on the street. In this perspective, the working conditions of the women which makes it one of the most crucial elements of the prostitution market has been considered on the bases of pimp-woman, lover (dost)-woman, and client-woman relations.

---

* Yrd. Doç. Dr. Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Based on the study findings, the assumption that the exploiting of women will be eliminated by improving the working conditions in the prostitution market means not only normalizing the public thought which will expose the women to all kinds of use, but also disregarding the mechanisms that force women to practice prostitution and remain helpless, and creating gender inequality.

Keywords: prostitution market, patriarchal system, working conditions, gender inequality

Giriş

Tarihsel süreç içinde, fuhuş kavramı, “kutsal evlilik”, “köle ticareti”, “kadın ticareti”, “seks işçiliği”, “fahişe”, “kutsal fahişe”, “odalık”, “metres”, “yosma”, “aşüfte”, “kapatma”, “kiralık kız”, “telekız”, “haraşo”, “nataşa”, “genel kadın”, “seks işçisi”, fuhuş yapılan yer, “kutsal tapınak”, randevu evi”, “özel ev”, “genelev”, “harem-i hümayun” ve kadın ticareti yaparak kazanç elde edenler, “köle tüccarı”, “kızlarağası”, “kabadayı”, “belalı”, “muhabbet tellalı”, “dost”, “fedai”, “patron”, “dümbük”, “zavak”, “koruyucu”, “pazarlamacı”, “aracı”, “girişimci”, “işadami” olarak değişik adlandırılmalarına maruz kalsa da fuhuş olgusunun özündeki temel iki olgu olan kadının bedensel, duygusal ve ekonomik anlamda sömürsü ve erkek tarafından toplumun günah keçisi ilan edilmesi gerçeği kendisini bu olgunun ortaya çıkışından beri değişmeden korumuştur.

Fuhuş olgusu içinde hangi dönemde ve hangi adla olursa olsun yer alan kadın, kendisini cinsel anlamda sömüren erkekten, üzerinden maddi kazanç elde ederek ekonomik anlamda sömüren erkeğe kadar tarih boyunca erkeğin egemenliği altında olmuştur. Fuhuş olgusu, kadının fuhuşa itilme nedenlerinden, fuhuş pazarındaki ilişki biçimlerine, fuhuşun kadın üzerindeki maliyetlerinden, toplumda fuhuşun erkek egemen ideolojiye hizmet eder bir biçimde meşru kılınmasına kadar çok boyutlu ele alınması gereken bir sorundur. Buna özellikle son yıllarda, fuhuş pazarında yer alan kadına özgürlük sağlamak adına fuhuşun bir meslek olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri süren anlayış da eklendiğinde ataerkil ideoloji bir kez daha galip gelmektedir. Bu çalışma bağlamında, fuhuş olgusunun boyutlarından biri olarak, araştırma verileri ışığında, fuhuş pazarında yer alan kadınların çalışma koşulları üzerinde durularak neden fuhuşun bir meslek olarak kabul edilemeyeceği üzerinde bir analiz yapılmaya çalışılacaktır. Basitçe, fuhuş pazarındaki çalışma koşullarının iyileştirilmesinin fuhuşu bir meslek olarak seçmekteki sorunları ortadan kaldıracığını savunmak, fuhuş olgusunun özündeki kadını bir nesne olarak gördüğünün ve bunun yarattığı sonuçların inkarı anlamına gelmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de, Mersin ilinde, 31’i genelevde ve 13’ü sokakta olmak üzere, fuhuş pazarında çalışan toplam 44 kadınla yüz yüze yapılan derinlemesine görüşmeleri ve gözlemleri içeren bu çalışmada kadınların fuhuş pazarındaki çalışma koşulları analiz edilmeye çalışılacaktır.

Bu çalışmada, araştırma verileri ışığı altında ortaya koyulmaya çalışılan temel tartışma konusu, fuhuş olgusunda çalışma koşullarının düzeltilmesinin kadını özgürleştirmek bir tarafa kadının erkek tarafından cinsel anlamda kullanımının meşrulaştırılarak erkek egemen ideolojiye bir kez daha hizmet ederek, toplum tarafından bunun normal olarak algılanmasına yol açacağı üzerinedir. Bu bağlamda, bu çalışmada ele alınacak fuhuş pazarında yer alan kadının çalışma koşullarına ilişkin tartışma üç ana boyut üzerinden yürütülecektir. Bir tarafta, kadının, kadını pazarlayan patronları ile ilişkileri, diğer yandan kadının yakın ilişki içinde bulunduğu ve sözde duygusal doyum ve güven duygularını tatmin ettiği dostları ile ilişkileri yer almaktadır. Çoğu zaman kadını patron-dost işbirliği ile ekonomik, duygusal ve fiziksel olarak sömüren ve aynı toplumsal ilişki ağları içinde yer alan bu iki aktör fuhuş olgusunda kadının çalışma koşullarını belirleyen temel roller oynamaktadırlar. Üçüncü boyutu ise kadının müşterileri ile olan ilişkileri oluşturmaktadır. Toplumsal normlara dayalı olarak, kadının cinsel bir nesne olarak kullanılmasını olağan ve sıradan kabul eden bir toplumda, fuhuş yapan kadınlar müşterilerinin gözünde, cinsel, duygusal, ekonomik ve fiziksel şiddet ve sömürü de dahil olmak üzere her türlü aşağılanmayı ve bir nesne olarak kullanılmayı hak eden bir grubu oluşturmaktadırlar.

Bu çerçevede, ilk olarak fuhuş kavramı ve erkek egemen ideolojinin “fahişe” yi nasıl yarattığı üzerinde durulacaktır. Daha sonra, Türkiye’de fuhuş olgusunun tarihçesi ve farklı görünümleri analiz edilmeye çalışılacak, son bölümde ise, fuhuş pazarı içinde yer alan kadının çalışma koşulları araştırma verileri ışığı altında analiz edilmeye çalışılacaktır.

Fahişe Kavramının Ortaya Çıkışı

Fuhuş olgusunun özünü, kadının cinsel bir obje olarak algılanması oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle, cinsel ilişkinin cinsel zevk ya da sevgiden yoksun olarak, arz eden için para ya da çıkar amaçlı, talep eden taraf içinse karşısındaki kişi önemli olmaksızın salt cinsel zevk almak amaçlı olması ve bu içeriğe sahip ilişkilerin farklı kişilerle tekrarlanması olarak belirtilebilir. Bu temel karakteristiğinin yanında, fuhuş olgusunun diğer önemli bir özelliğini erkeğin kadın üzerinde egemenliği ve kadının cinselliğinin erkek tarafından kontrol altına alınması oluşturmaktadır.

Kadının cinsel bir nesne olarak algılanması demek, kadın bedeninin tümünün ya da bazı bölümlerinin ya da cinsel işlevlerinin kişiliğinden ayrılarak sadece bir araç durumuna indirgenmesi, diğer bir deyişle, kadın bedeninin başkalarının kullanımı için var olması ve zevk alma aracı olarak görülmesi buna karşılık duygularının, düşüncelerinin ve kişiliğinin yok sayılması demektir (Fredrickson&Roberts, 1997: 175).

Fuhuş olgusuna damgasını vuran en önemli iki unsur, kadının bedensel, psikolojik, ekonomik sömürü aracı haline getirilmesi ve sürecin işleyişinde patron ya da müşteri olsun temel rolü oynayan erkek aktörlerin sahnedeki çekilişi ile

kadının günah keçisi ilanadır. Bu bağlamda baktığımızda, günümüzde egemen fuhuş biçimi olan sadece doğrudan kadının para ya da bir çıkar karşılığı satışı değil, erkeğin cinsel ihtiyaçlarının giderilmesinde farklı adlar altında kadının herhangi bir mal gibi kullanıldığı çok çeşitli uygulama biçimleri ile karşılaşmak olanaklıdır.

Fuhuş ve fahişelik kurumunun ortaya çıkışının tarihi aynı zamanda, ataerkil sistem tarafından “kadınlık” ve erkeklik” tanımlarının oluşturulmasıyla eşzamanlıdır. 11.000 ila 5.000 yıl öncesine dayanan bu tarih, çocuğun soyunun belli olması ve buna bağlı olarak mirasın gelecek kuşaklara aktarılması sorunları ile kadın cinselliğinin erkek kontrolü altına alınmasının tarihidir (Whelehan, 2001:18). Bu bağlamda, cinsel ahlak, namus, bekaret, sadakat gibi kavramlar kadınlık vasıfları olurken, yiğitlik, cesaret, liderlik gibi kavramlar erkeklik vasıfları olarak tanımlanmıştır (Türköne, 1995: 169). Böylece, cinsel ahlaktan yoksun kadın, şehvet düşkününü, baştan çıkarıcı, namussuz kadın ile erkeğine sadık, namuslu kadın ayrımı yapılarak, namuslu kadınlar erkeğin soyunun devamında bir araç olarak özel alana hapsedilmiş, namusuz kadın ise, şeytan, günahkar, kirli, iğrenç gibi çağrışımlarla toplumda potansiyel bir tehdit unsuru olarak yerini almıştır (Whelehan, 2001:18-20). Böylece namus kavramı kadınlar için, cinsellik bağlamında tanımlanırken, erkekler için daha çok yiğitlik, cesaret gibi kişilik özellikleriyle tanımlanmış, toplumda ahlak anlayışı kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı işlemeye başlamıştır.

Kadın cinselliğinin erkek tarafından kontrol altına alınarak, namuslu/namussuz kadın kategorilerinin oluşturulmasıyla, fahişelik kurumunun yaratılması yaklaşık 11.000 yıl öncesine dayanırken, ilk genelevin ortaya çıkışını Antik Yunan’da Solon’un *öncü kamusal girişimi* olarak görüyoruz. Antik Yunan’da fahişeliğin artık devlet eliyle yürütüldüğü ve devletin genelevler açarak kadın bedeninin erkekler tarafından cinsel anlamda kullanılmasının yüzyıllardır devam eden serüveninin tarihi aynı zamanda kadınların resmi olarak pazarlanmasının da tarihidir (Roberts, 1992: 17). Bu dönemde, genelevlerden devletin vergi alması, genelevlerin erkekler için doğal bir ihtiyaç olarak görülmesi, bazı müşterilerin kadınları parasız kullanma girişimleri, pazarlamacıların çalıştırdıkları kadınlar daha açık bir deyişle sermayeleri üzerinden kar payı almaları, kadınların seyirlik bir mal olarak müşterilere sunulması olguları yüzyıllar boyunca fuhuş olgusunun nasıl değişmeden kaldığını gösteren en önemli unsurları oluşturmaktadır. Buna benzer şekilde Roma döneminde, genelev sahibinin yanında çalıştırdığı kadınlar üzerinden yüksek karlar elde etmesi ve günümüzde adına “yarıcı sistem” ya da “çift başlı sistem” denilen kadını neredeyse karın tokluğuna çalıştırması ile karlı olmadığı için patronlar tarafından uygulanmayan ve bu yüzden çok az rastlanan ve günümüzde “odacı sistemi” adı verilen, fahişelere oda kirilayarak genelev işleten fuhuş evleri olmak üzere iki şekilde görülmesi, bugünün genelev işletme biçiminden hiçbir farkı olmadığını göstermesi açısından ilginçtir (Roberts, 1992: 44). Günümüzde de, kadını pazarlamacılar arasında satışla borçlu duruma düşürüp karın tokluğuna sermaye haline getiren ve odacı sistemini kabul etmeyen genelev işletmeciliği anlayışı genelevlerin ilk ortaya çıkışından itibaren değişmeden kalmıştır. Fuhuş

olgusunda tarih boyunca günah keçisi ilan edilmiş olan kadın, ortaçağda da “şeytanın bir aleti” (Belser, 1945: 40) olarak bütün günahların kaynağı kabul edilmiştir. Kadın şehvetin ve bütün günahların kaynağı olarak kabul edilmesine karşın, tam da ataerkil ikiyüzlülüğe/çifte standarda uygun bir biçimde, fuhuş, “gerekli bir kötülük” olarak yerini de korumuştur (Roberts, 1992: 74). Çünkü, Fuhuşun yasaklanması demek, hem kadınlar üzerinden elde edilen yüksek karlardan hem de erkeklerin cinselliklerini gönüllerince yaşayıp, kadınları cinsel bir mal olarak kullanma zevkinden mahrum kalmak anlamlarına geliyordu.

Fuhuş Olgusuna Yaklaşım Biçimleri

Fuhuş olgusu literatürde oldukça tartışmalı bir alan oluşturmaktadır. Bu bölümde, dünya literatüründeki tartışmalar ile Türkiye’de, toplumsal cinsiyet çalışmaları oldukça zengin olmasına karşın, bu başlık altında yer alan fuhuş olgusu konusunda çalışmalar henüz oldukça yetersizdir ve burada da bu konuda yapılmış çalışmalara değinilecektir.

Dünya literatürü temel olarak fuhuş olgusunu dört ayrı yaklaşım biçimi ile tartışmaktadır. Bu yaklaşım biçimleri, fuhuş içinde yer alan kadını etiketleyen cezalandırıcı yaklaşımdan, fuhuş zaten ortadan kalkmasının olanaksız olduğu bu nedenle yasalarla düzenlenmesi gerektiğini savunun görüşten, kadının bedeni ve cinselliğinin sömürüldüğü savıyla fuhuşun tümüyle ortadan kaldırılması gerektiği görüşüyle, cinsel özgürlük bağlamında olguya yaklaşarak kişisel tercih sorunu olarak ele alan yaklaşımlara kadar geniş bir alanı oluşturmaktadır. Bu bağlamda da aşağılayıcı ve damgalayıcı “fahişe” kavramından, düşürülmüş, korunmaya ve kurtarılmaya muhtaç “kurban/köle” kavramına ya da kişisel inisiyatifiyle bir meslek olarak seçilmiş “seks işçiliği” kavramına kadar farklı biçimlerde değerlendirilmektedir (Davis 1993; Doezeza, 1998; Doezeza, 2000; Joardar 1984; Kempadoo, 1998; Millet 1997; Raymod 1998; Raymod 2003; Raymod 2004; Pheterson, 1996; Roberts 1992; Whelehan 2001; Wijers, 1998).

Cezalandırıcı yaklaşım, kadını kurban olarak ele alır ve fuhuşun bir meslek ve kişisel tercih konusu olarak ele alan seks işçisi kavramını kullanmayı tercih eden yaklaşıma kesinlikle karşı çıkar. Buna göre, fuhuş olgusu kişi, aile ve toplum refahını tehdit eder, insan hakları ihlalidir ve insan onuruna aykırı bir durumu ifade etmektedir. Fuhuş içine düşmüş kadınlar toplumsal ve ekonomik sistemin pasif kurbanları olarak kurtarılmaya muhtaç olarak ele alınmaktadır. Kempadoo’ya göre, cezalandırıcı yaklaşımda, fuhuş olgusuna karşı gerçekçi bir mücadele söz konusu değildir, bunun yerine işgücü ve yurttaşlık yasaları gibi düzenlemeler yoluyla şiddet ve sömürüyü önlemeye yönelik çalışmalar yer almaktadır. Cezalandırıcı yaklaşım, kadının yaygın bir sömürü ve istismarı için en uygun koşulların yaratılmasıyla sonuçlanır. Burada esas üzerinde durulması gereken unsur, politikaların fuhuşa karşı ahlaki bir motivasyonla hazırlanması değil, kadınların marginalize edilmesi ve damgalanması olmaktadır. (Kempadoo, 1998: 74). Bu

bağlamda, fuhuşun kurbansız suç kategorisinde yer almasına karşı çıkararak cezalandırılması gereken bir davranış biçimi olarak ele alan yaklaşıma göre, fuhuş yapanların davranışları ve yaşam biçimleri sadece kendilerine zarar vermekle kalmamakta toplumun ahlaki değerlerini de bozmaktadır (Jenness, 1993: 19).

Düzenleyici yaklaşım, kadını kişisel zayıflık, ahlaksızlık, gösteriş düşkününü gibi nitelendirmelerle “düşmüş kadın” olarak ele alır. Polis tarafından kadınların kayıt altına alındığı ve izin belgeleri olmadan çalışmadıkları bu sistemde kadınlar düzenli olarak cinsel yolla bulaşan hastalıklara karşı muayeneye tabii tutulurlar (Murray, 1996: 73; Wijers, 1998: 70). Ülkemizde de fuhuş olgusu düzenleyici politikalar kapsamında ele alınmakta olup kadınların fuhuş yapabilmeye, genelevde çalışabilmeye şartları, düzenli sağlık muayeneleri Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden bulaşan Zührevi Hastalıklara Mücadele Tüzüğü doğrultusunda düzenlenmektedir.

Fuhuşun ortadan kaldırılmasını savunan görüş, fuhuşu kadına yönelik şiddet biçimi olarak değerlendirir ve bir kariyer mesleği olarak tanımlanmasının güçlüklerini dile getirir. Bu bağlamda, fuhuşun ortadan kaldırılması gerektiğini savunan WHISPER (Women Hurt In System of Prostitution Engaged in Revolt)’a göre, fuhuş erkeğin kadına karşı işlediği suçların en geleneksel biçimidir. Buna göre, seks işçisi olmak demek, nasıl daha iyi cinsel performans gösterilebilir, her türlü bedensel şiddete karşı nasıl daha dayanıklı olunur, müşteriyle nasıl pazarlık yapılır ve hayal edilebilecek her yolla bedeninin müşteriler tarafından kullanılmaya açık olması nasıl sağlanır konuları “mesleki ustalık” olarak değerlendirilmekte ve bu sektör içinde “nitelikli” olmanın yolunun “seks işçisi” olmayı öğrenme “kurslarından” geçmek gerektiği ortaya çıkmaktadır (Jeffreys, 1997: 67).

Fuhuşun bir meslek olarak kabul edilmesini savunan görüşe göre, tarihsel süreç içinde fuhuşun suç sayılmasındaki en önemli etkenlerden biri, organize suçlar, hırsızlık, tecavüz, narkotik gibi diğer suçlarla sıkı bir bağı olmasından ileri gelmektedir. Ancak fuhuş suç olmaktan çıkartılırsa, emniyetin fuhuşu önlemek için gösterdiği çabaların büyük maliyetin, yasaklamanın getirdiği yeralına çekilmenin ve yasadışı örgütlerin elinde organize bir suç olmasının da önüne geçilebilir. Buna ek olarak, fuhuşta kadının kurban haline gelmesi ve suçun artmasının temel nedeni fuhuş pratiğinden değil, yasal olarak kabul edilmemesinden kaynaklanmaktadır. Böylece, fuhuş sektöründe çalışan tüm kadınların sömürü ilişkisi içinde olmadığını, kadının bir özgürleşme alanı olarak değerlendirilmesi gerektiği ve asıl olarak bu sektörde kadının tüm kötüye kullanılma biçimlerinin ortadan kaldırılması gerektiği görüşünü savunmaktadır (Jenness: 1993: 31-34).

Sheila Jeffreys'in *The Idea of Prostitution* adlı çalışmasında belirttiği gibi fuhuş, kadın erkek ve cinsellik kavramlarının nasıl anlaşılması gerektiğine ilişkin erkek egemenliğini dayatan bir politik yapılanmadır. Fuhuş, politik sistemde yaratılan “erkeklik” kavramının ve yüceltilen statüsünün kadını ikincil konuma düşürerek gerçekleştirilen bir eylem biçimidir (Jeffreys, 1997). Bu tespiti Türkiye’de, bu konuda alan araştırması yaparak destekleyen Küntay’a göre de, “kadınları cinsel nesne haline dönüştürerek istismar eden, kadına karşı cinsiyet ayrımı gözetin

yaklaşımlar onun varlığını erkeğe oranla değersiz gören ve ona ikinci konum atfeden toplumsal bakış açısının sonucudur (Küntay, 2010: 17).

Bu bağlamda fuhuş olgusunda “sahne arkası” nı (Goffman, 2004) çözümlemek son derece önem taşımaktadır. Erder ve Kaşka'nın da belirttiği gibi, ister uluslar arası ister ulusal düzeyde olsun, “fuhuş amaçlı insan ticareti “yasal bir konu” olmanın ötesinde “insani ve sosyal bir konu” olma özelliğini taşımaktadır (Erder&Kaşka, 2003: 33). Olgunun çok boyutluluğuna işaret eden Küntay ve Çokar'ın raporuna göre de, toplumsal çevre, aile içi koşullar olarak ele alınan yetersiz çocuk bakım yöntemi, aile üyeleri arasında iletişimsizlik, sevgisizlik, istismar-sömürü, aile içi şiddet (duygusal – fiziksel – cinsel), ebeveynin alkol ve/veya madde bağımlılığı, aile namusu değerleri baskısı ve bekaret (Küntay&Çokar, 2007: 46) anlayışı çocukların fuhuşa sürüklenmelerinde ve bu sektör içinde savunmasız durumda kalmalarında önemli etkenler arasında yer almaktadır. Küntay ensest olgusuna da vurgu yaparak, kız çocuklarının erken yaşlarda aile içi cinsel istismarı anlamlandıramadıklarını belirtmekte, çocukluğunda duygusal ve bedensel istismara uğrayan bir kadının, bu çalışmanın bulgularında da yer aldığı gibi yeni istismar biçimlerine açık ve savunmasız kaldığı görülmektedir. Küntay'ın “gizlilik sömürünü korur” (Küntay: 2010:24) tespitini özellikle kadınların namus ve bekaret baskısıyla istismarları ve kendilerini sömürülenleri daha da güçlü kıldığı ve fuhuş sektörünün çarkının devamında çok önemli bir olgu olduğu söylenebilir. Namus kavramı konusundaki çözümlemesinde Keskin'in de ifade ettiği gibi, “bazı kadınlarda tecavüze uğradığını söylemek tecavüze uğramaktan daha kötü bir etki yaratabiliyor.” Kadını erkeğin namusu olarak gören bir toplumsal yapıda kadında kendi konumunu bu şekilde algılamakta ve namusun yok edilmesi kirletilmesi kadını kendisi için geri dönülmez bir yola düştüğü duygusuna sürüklemektedir (Keskin, 2007). Diğer bir deyişle cinsel tecavüz ya da istismara maruz kalan bir çocuk “kendini çaresiz ve güçsüz hisseder, suçluluk, utanç, kirlilik ve değersiz olma inançları geliştirebilir. Toplumsal etiketlenme süreçleri, bu etkileri daha da yoğunlaştırır. “Kirlenme” istismara ilişkin toplumsal bakışta oldukça ciddi bir sosyal damgalanmadır ve mağdura bir kez daha ve yaşam boyu sürecek bir mağduriyet getirmektedir” (Yücel&Ögel, 2008: 10). Sirman, namus kavramına ilişkin bu cinsiyet-yüklü değerlerin, kadın bedenleri üzerinde denetim kurma araçları olduğunu belirtmektedir (Sirman, 2006:43). Bu bağlamda, Zengin ise, egemen şiddetin toplumun tüm kurumlarında ve yasanın insanın günlük yaşamını düzenleme ve toplumsal mekanlar yazma süreçlerinde görüldüğünden söz etmektedir. Diğer bir deyişle kadın bedenleri kutsallığın haritasının çiziminde asıl belirleyiciler olarak yerlerini almaktadırlar (Zengin: 2011: 99). Bu açıdan Saylan'ın ifadesiyle fuhuş olgusu “cinselliği tatmin ve bu yolla erkeklerde güç sürekliliği sağlama projesi” (Saylan, 1992:274) olarak tanımlanabilir.

Türkiye’de Fuhuş Olgusunun Tarihçesi

Toplumda kadınlık ve erkeklik tanımlarının ataerkil ikiyüzlülükle yapılarak cinsiyet kültürünün namuslu namussuz kadın ayrımını yaptığı yaklaşık M.Ö. 11.000 yılından beri, evrensel bir olgu olarak ortaya çıkmış olan fahişelik kurumu Osmanlı toplumunda da hiç şüphesiz varlığını sürdürmüştür. Batı’da çok daha eskilere dayanmakla birlikte, Osmanlı’da ilk genelevlerden biri 1860’da İstanbul, Aksaray’da açılmıştır (Scognamillo, 1994: 20). Ancak, kuşkusuz fuhşun varlığı genelevlerin ortaya çıkışıyla paralel olarak ele alınamaz. Osmanlı’da fuhuş yasaklanmış olmasına karşın halk arasında da sarayda da örtük bir biçimde varlığını her zaman sürdürmüştür. Diğer bir deyişle, Osmanlı’da, ne genelev vardı ne de kadınların fuhuş amaçlı pazarlanmasına izin verilir. Ancak, isimleri genelev yerine harem, fuhuş ticareti yerine esir ticareti biçiminde de olsa fuhuş kurumunun özünü oluşturan kadınlar üzerinden kar elde etme amaçlı, kadınların cinselliklerini pazarlayan pazarlamacılar her zaman var olmuş ve kadınların cinsellikleri her zaman sömürülmüştür.

Osmanlı’da fuhşun kaynaklarından önemli birini cariyelik kurumu oluşturmuştur. Cariyelerin saray için temininde, savaş esirlerinin cariyeye olarak hareme alınması, padişaha hediye şeklinde gelmesi ya da sarayda görevli *kızlar ağası* adı verilen görevlilerin ülkenin her yanına gönderdikleri adamları sayesinde güzel kadın ve kızları saraya getirmek üzere talip olmaları şeklinde gerçekleştirilmiştir (An: 2002: 83). Halk arasında evine cariyeye almak isteyenler için ise en önemli kaynak köle pazarları olmuştur. Köle pazarlarında işletilen mekanizmaya baktığımızda bugünkü fuhuş sektörünün işleyişinden hiç de farklı olmadığı açıkça görülebilir. Kadın bedeninin alıcılara teşhir edilmesi, üzerinde pazarlıklar yapılması, kadın bedenini seyretmenin bir eğlence aracı olarak kullanılması ya da alım gücü yoksa kadın bedenini seyirlik bir mal olarak izlemeye gelme olgusu ne yazık ki, yüzyıllar öncesinin köle pazarlarına özgü bir durum olarak kalmamış bugüne kadar varlığını değiştirmeden korumuştur. Wratislaw’un o döneme ilişkin gözlemlerinde belirttiği “kendilerine zengin alıcı süsü verip de pazarda çıplak kadın görmeyi eğlence edinenler de vardı kuşkusuz” (aktaran An, 2002: 156) ifadesini günümüzde, kadın bedenlerinin teşhir edildiği genelev kapılarında ya da sokak köşelerinde, cadde üzerlerinde parası olmayanlar için sadece seyirlik bir mal olarak gelip izleyen erkekler için söylemek hiç de zor değildir.

Bir İslam devleti olan Osmanlı’da fuhuş yapmak ve genelevlerin açılması yasaktı. Ancak, hukuki olarak olanaksız olan bu durum, örtük bir biçimde hem saray içinde hem de halk arasında sosyolojik bir olgu olarak varlığını korumuştur. Örtük olarak fuhşun sürdürülmesi, saray içinde ve halk arasında harem adı verilen yerlerde olmuştur. Harem, kelime olarak, Arapça haram kökünden gelmekte olup, haram, “yasak, tabu, kutsal, dokunulmaz” anlamına gelmektedir. Harem ise, “dokunulmazlığı olan yer, evde kadınlara ayrılmış olan kısım” demektir ” (Nişanyan, 2003: 161). İslam hukukuna göre, bir erkek evine istediği kadar köle

alabilirdi ve köleler üzerinde her türlü tasarruf hakkını da elinde bulundururdu. Sarayda ise, padişahın istediğinde cinsel amaçlı olarak kullanılabileceği bir harem bölümü bulunmaktaydı.

Osmanlı sarayında bulunan haremın sultanlar tarafından cinsel isteklerinin istediği gibi kullanıldığı bazı yazarlar tarafından belirtildiği gibi büyük bir genelev mi, yoksa hiyerarşik örgütlenmesi ve cariyelerin büyük çoğunluğunun iffet bakımından bir manastıra mı benzediği konusunda oldukça farklı görüşler bulunmaktadır. Ancak, Osmanlı Dönemi haremı konusunda yapılmış çalışmaların iki farklı uçtaki yorumları bir tarafa bırakılırsa, ortak noktaları, haremde her an sultanın cinsel arzularının tatminini sağlayacak özel olarak seçilmiş genç ve güzel cariyelerin bulundurulduğu ve haremde, cariyelerin temininden sultana sunulmasına kadar her aşamada görevlendirilmiş hiyerarşik bir yapının olduğunun belirtilmiş olmasıdır (Pierce, 1993; An, 2002 ; Penzer, 2000).

“Her padişah döneminde değişen cariyeye mevcudu, saray defterlerine göre II. Selim zamanında 49; 1580’lerde 104; III. Murat’ın ölümü sırasında 275; 1630’larda 400’dü. I. Mahmud zamanına ait bir liste ise 18. yy ortalarında haremde 456 cariyeye bulunduğunu göstermektedir. Hareme özgü disiplin şu sonucu veriyor ki, kadınlara aşırı düşkünlüklerinden harem kurallarına uymayan birkaçı dışında padişahların cariyelerle uluorta ilişki kurmaları mümkün değildi” (Sakaoğlu, 2002: 284-287). Haremdeki cariyeler, Penzer’in deyişiyle “kurbanlık kuzu gibi” sultan için hazırlanmakta ve sultanın istediği sürece onun cinsel istekleri için hizmet etmek zorunda kalmaktadır. Dimitri Kantemir, Otoman Empire Adlı kitabında haremdeki cariyelerin sultanlar tarafından nasıl kullanıldıklarına dair Sultan İbrahim’den bir örnek vermektedir. “Her Cuma kollarına bir bakire alırdı... her kim evvelkilerden farklı bir alem fikri ortaya atarsa ihtişama boğulurdu. En sevdiği oyunlardan birisi kadınları çırılçıplak soyup, kısrakmış gibi davranmalarını istemektir...” (aktaran, Penzer, 2000: 222-229).

Açıkça fuhuş yapmanın, diğer bir deyişle, para ya da maddi bir çıkar sağlayarak bir kadınla olmanın ya da fuhuş ticareti yapmanın yasak olduğu Osmanlı toplumunda, fuhuş olgusuna cariyelik kurumu adı altında rastlandığını söylemek yanlış olmaz. Örtük bir biçimde fuhuşa hizmet eden köle satışında fuhuşun görülme biçimleri birkaç şekilde olabilmektedir. Bunlardan birini “kaparolu satışlar” oluşturmaktadır. Burada köle, sözde denenmek ve memnun kalınırsa kesin satışın yapılması pazarlığı ile bir miktar kaparo karşılığı köleyi deneyecek kişiye verilir daha doğrusu gecelik kiralanırdı. Bir gecelik köleyi kullanan kişi ertesi gün köleden memnun kalmadığını söyleyerek köleyi sahibine iade ederdi. (An, 2002, s.161). Reşat Ekrem Koçu’nun “garip vakalar” kategorisinde değerlendirdiği bu kadın pazarlama biçimi, fuhuş olgusunun tarihsel süreçteki işleyiş biçimine baktığımızda erkek egemen zihniyetin kadınların cinselliklerini sömürmek amacıyla yarattıkları “stratejiler” ‘den sadece birisi olarak ne yazık ki, hiç de “garip” olmayan sıradan bir kadın sömürme stratejisi olarak “pey akçesi” adı altında, kadın için kaparo bırakarak kadınların esir tüccarları tarafından kısa süreli kiraya verilmesi şeklinde

gerçekleşmiştir: “Bazı kadın esirciler ve bilhassa esir tellalları da veledi ve konakları dolaşırlar, hakikaten hansa ve müstesna cariyeler için değerinden kat kat üstün bir fiyat tahmin ederek ‘bir maldar efendi cariye ister, satwerelim’ diye sahib ve sahibesinden tamahını tabrik ederler, bir miktar pey akçesi bırakıp kız alırlar; İstanbul’da ticaretle meşgul zengin Hristiyanlara, Polonya ve Buğdan elçilerine götürürler, büyük bir ücret mukabilinde birkaç gün kapatırlar, kızı da sus hakkı bir küpe veya yüzük alverirler, sonra yerine iade edip ‘huyunu veya kaşını gözünü beğenmedi, peyinden vazgeçti, kızı da bir küpe aldı’ derlerdi” (Koçu, 2004: 55). Böylece, cariyelerin özellikle satıcı ile alıcı arasında danışıklı dövüşüklü bir biçimde, cariyenin cinsel amaçlı kullanılıp sahibine geri getirmesini içeren kısa süreli alım-satım örtük fuhuş olarak cariyelik kurumu ile birlikte devam eden bir olgu olmuştur.

Bir diğer yol, kadınların sözde kocaları tarafından pazarlanmaları yolu ile fuhuş yaptırılmasıydı. Günümüzde de, kadınların fuhşa bulaştırılmalarında birincil rolü oynayan çevrelerindeki en güvenebilecekleri resmi ya da iman nikahlı eşleri, nişanlıları ya da erkek arkadaşları aslında görülmektedir ki, tarih boyunca rollerini pek de değiştirmemişlerdir. Osmanlı döneminde fuhuş ticareti doğrudan yasak olmasına karşın, kadınlar köle pazarlarında kocaları tarafından satışa sunulmuş ya da kadının pazarlanmasını kolaylaştırıcı bir etken olarak, nikahlı olmanın kadının yanında olmakta sağlayacağı avantajları kullanmak amacıyla, erkeğin kadını yasal sıkıntılardan kurtulup kolayca pazarlayabilmesi için yapılan nikah görülmektedir (An, 2002: 161). Evinde harem kuracak kadar zengin erkekler ise, üzerinde her türlü kullanım hakkına sahip oldukları cariyelerini evlerinde bulunduruyorlardı. Ayrıca, harem sahibi bir erkeğin haremindeki kadınları, kadın pazarlamacısı ile anlaşarak belli süre ile bu satıcı tarafından satılmak üzere kiraya vermesi de bu dönemde fuhuş ticaretinin farklı bir görünümü olarak ortaya çıkmıştır (An, 2002: 169).

Harem çatısı altında gerçekleştirilen fuhşun bir başka görünümü ise köle değiş tokuşları biçiminde kendini göstermektedir. Harem sahibinin bir süre kullandığı cariyeyi köle pazarına getirip başka bir köle ile değiştirmesi biçimde gerçekleşen köle değiş tokuşlarında kölesini satan kişi bu köle için yaptığı masrafları köle fiyatının üzerine ekler ve o şekilde satışa sunardı (An: 158). O dönemde köle nasıl satın alınışıyla sahibinin kendisi için ödediği paranın hakkını verip sahibine hizmet etmek zorundaysa, bugün de kadınların pazarlamacılar arasında satışa konu olup, kadının yol parası ve tüm masraflarının kadını borçlandırarak satışı gerçekleştirilmekte ve kadın kendisini satın alan kişiye borcunu ödemek için, her türlü sömürüye açık hale getirilmektedir. Muta nikahı adı verilen diğer bir yol ise, daha çok saatlik ya da birkaç günlük fuhşun bir yolu olarak kullanılmış olup, erkeğin fuhuş ticareti içindeki bir kadını belli bir süre dini nikah ile alıp, pazarlığa konu olan süre sonunda sözde boşaması ile kendine uygulama alanı bulmuştur (Ortaylı, 2001: 76; An, 2002: 168). Böylece erkek, dinin gereklerini yerine getirmekte, “haram” a el uzatmamakta, İslam dininde yasaklanmış olan bir ilişki yaşamadan “saatlik” ya da “günlük” cinsel amaçlı nikah kıydığı “karısı” ile birlikte

olmakta, toplumda her şey kılıfına uyunca ne erkeklerin dindarlıklarına bir zarar gelmekte ne de toplum tarafından onaylanmayan bir davranışta bulunmuş olarak dışlanmaktadır.

Osmanlı döneminde örtük bir biçimde her zaman var olan fuhşun, literatürdeki izlerine Refik Ahmet Sevengil'in sözünü ettiği İstanbul'da 1565 yılında, "Arap Fatı, Narin, Kiritlu Nefise, Atlı Ases, Kamer, Balatlı Yümnü isimleriyle rastlıyoruz. Osmanlı'da Aksaray'da açılan ilk genelevlerden birinin açılış tarihi ise 1860 olarak belirtilmektedir. Patronu İbrahim, İranlı olduğundan "Acem'in kerhanesi" olarak ün yapan genelevin sermayeleri ise, "kayıtlılar"dan Teranedil Mümcüye, Şaşı İfakat, Kumru Hasibe, Uzunküpelî Firdevs, Sıdıklı Perver tarihteki yerlerini almaktadırlar. Günümüzde olduğu gibi, o dönemde de her müşterinin bütçesi düşünülmüş yüksek fiyatlılar yanında ucuz tarifeli olanlar da yer almıştır. Üsküdar'da bulunan ve Arap Saliha, Vecdiye Nigar, Halide ve Karakaşlı Melek tarafından yönetilen genelev de bu ucuz tarifeli olanlara o dönemden bir örnektir" (Scognamillo, 1994: 24). Bu dönemde, Osmanlı'nın kozmopolit toplumsal yapısına uygun olarak, İstanbul'da fuhuş sektörü de bu yapıya uygun bir biçimde hizmet vermektedir. Edmondo de Amicis'in bu döneme ilişkin aktardıklarına göre, sokakta gece vakti bir muhabbet tellalı karşısına çıkan her erkeğe aynı soruyu sorar: "Türk ister misin? Yoksa, Rum, Ermeni, Musevi ya da zenci mi olsun?" (a.g.e.: 26). Yine aynı dönemde, müşterilerin her türlü tercihleri göz önünde bulundurularak, geniş yelpazede bir çeşni sunma amacıyla, bir küllhana yan baktığı için tek gözünden olan, Tekgözlü Abuzer tarafından "ikinci mevki" dükkanında, "Lehistanlı, Macar, Rum, Ermeni ve Rus kadınları ile tam bir "hiper market" kurmuştur" (Hiçyılmaz, 1996: 10).

Nedense tarihin her döneminde masum erkeklerin iştahlarını(!) kabartan, hilebaz, işvebaz, cilveli kadınlar olmuştur. Reşad Ekrem Koçu'nun Tarihimizde Garip Vakalar adlı eserinde ifade ettiği gibi, tarihin tüm sorumlusu, erkekleri ayartan, namuslu kadınlara kötü örnek olan "fettan bakışlı kadınlar" olmaktadır. 1725 yılında Lale Devri'nde, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa sadrazamlığında, "yaramaz" kadınların toplumun başına nasıl bir "bela ve afet" olduğunu, bir fermanla anlatmaktadır: "*Allah her türlü bela ve afetten korusun... bazı yaramaz avretler, halkı baştan çıkarmak kasdıyla, sokaklarda süslü püslü gezmeye, libaslarında türlü türlü bidatlar göstermeye, kefere avretlerini taklit ederek serpuşlarında acayip şekiller yapmaya başlamışlardır; ismet adabını tamamen kaldıracak mertebede kıyafetler uydurmaları evvelce men edilmiş iken namus perdesini tekrar kaldırmaktan korkmamaları, türlü türlü kötü kıyafetlerle dolaşmaları, birbirini görerek ismet eblî hatunları da baştan çıkarmak mertebelerine varmıştır*" (Koçu, 2004: 75-76).

Fuhuş olgusu, tarihin tüm dönemlerinki gibi, arz-talep unsurunun talep kısmında yer alan "namuslu" erkekleri evlerine gönderirken, fuhuş olgusunda yer alan kadınları hukuksal, toplumsal, psikolojik her türlü baskı ve cezalandırmaya maruz bırakan ikiyüzlü erkek egemen toplum, her zaman "toplumun namusunu gözetmiştir." Ahmed Rasim'in 1800'lerde Osmanlı Toplumunda "mahallenin

namusunun” nasıl korunduğuna ilişkin tarihe düştüğü notlar bu açıdan son derece önemlidir: “*“Hemşire, sen bir hoşsun. Fakat bizim mahalleye yaramazsın. Bir ev bul, çık. Çıkamazsan pişman olursun” biçiminde tehditler yaparlardı... Kadını mahalle içinde çevirmek, yolda ardına takılıp türlü türlü sözler söylemek, tehditlerde bulunmak, biraz daha ileri gidip başörtüsünü, peçesini kaldırmak, çarşafını yırtmak, evine kadar gelmek ve kapısına tebeşirle namusunu ihlal edici kelimeler yazmak, kapı halkalarını bağlamak, halkalar kulplu ise demir veya sopa geçirmek olağan tabkirlerdendi”* (Hiçyılmaz, 1996: 19). Bugün de fuhuş sektöründe çalıştırılan kadınların erkekler tarafından her türlü aşağılanmayı, laf atmaya, tacizi ve hatta bir dönem kanunlarla desteklenen bir biçimde fuhuş yapan kadına tecavüzün cezada “indirim” e uğradığı gerçeği göz önüne alındığında 200 yılda hiçbir değişikliğin olmadığı ortadadır. Elbette, çağlar boyu kadının ikincil statüsü ve namuslu/namussuz kategorilerine ayrılmasında bir değişikliğin olmadığı tarihsel süreçte, 200 yılda toplumsal değişimin olması da beklenemez.

“1845 yılına kadar İstanbul’da Ahlak Zabıtası diye bir kuruluş yoktur. Ahlakdışı işlenen suçlar, tüm diğer zabıta, polis suçları gibi Seraskerlik tarafından ele alınmaktadır” (Scognamillo, 1994: 78). İsmail metin an’ın esir ticaretinin nasıl bir fuhuş aracı olarak kullanıldığını anlattığı gibi, Scognamillo’da esir ticaretinden “dolaylı fuhuş” (Scognamillo, 1994: 78) olarak söz eder. Dolaylı fuhuşun yanına “yasal” ve “yasal olmayan” kategorilerini ekleyen Scognamillo’a göre, yasal olanı belirli kurallar dahilinde faaliyetlerini sürdürürken, yasal olmayanı, gizli sayılmasına karşın yasal olanı kadar açıktır. Bu anlamda, “randevuevleri” bir buluşma yeri olarak hizmet vermekte, burada sürekli olarak kadın bulundurmamak yasaklanmaktadır. Ancak uygulamada, sürekli çalışan ve hazır bekleyen kadınların olmadığı bir randevuevi yoktur. Fuhuşun örtük biçimde her zaman var olduğu Osmanlı’da hükümet denetimindeki genelev açılması ise 1870’lerde gerçekleşmiştir (Scognamillo, 1994: 68-79).

Tarih boyunca fuhuş olgusuna ahlaki bir zafiyet ve fuhuş olgusunun toplumda yarattığı tek sonuca bulaşıcı hastalıkların yayılması bakış açısıyla yaklaşan politikaların bir izini de Osmanlı’da ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunda görmek mümkündür. 18 Mart 1815 tarihinde zührevi hastalıklarla mücadele kapsamında “Emraz-ı Zühreviyenin Men’i Sirayeti Hakkında Nizamname” çıkar ve bir teşkilat kurulur. “Mevzuata göre, fahişe ‘menfaat mukabili veya itiyadi bir suretle kendisini başkalarının zevklerine hasretmeyi san’at ittihaz ederek müteaddid erkeklerle münasebette bulunan kadın’dır. Bu tür iki ya da daha fazla kadının gerek toplu olarak, gerekse ayrı ayrı odalarda teker teker oturdukları, ya da fuhuş yapmak için muvakkaten toplandıkları yerlere ‘umumhane’ denir (Toprak, 1987: 32). Bugünkü fuhuşla mücadele tüzüğü’nde yer aldığı gibi, 1915 tarihli nizamnamede de genelevde kadınların zorla tutulması, borçlandırılması ya da diğer genelev patronlarına satılması yasaklandığı halde bu tüzük maddesi ne yazık ki uygulamada yer bulamamış ve bugün de denetim altında bulunan genelevlerin kendi iç kuralları baskın çıkmıştır. Toprak’ın belirttiğine göre bu dönemde resmi kayıtlara göre İstanbul’da 2125 vesikalı, 979 vesikasız ve zaman zaman fuhuş pazarında yer aldığı

polisçe bilinen binin üzerinde olmak üzere toplam 4500-5000 dolaylarında kadın geçimini fuhuş ile sağlamaktadır. Vesikalılar arasında 774 Müslüman, 691 Rum, 194 Ermeni ve 124 Musevi kadın yer almaktadır (Toprak, 1987: 31-32). 1922 yılında dönemin polis müdürü Mustafa Galip'in "Fahişeler Hayatı ve Redaet-i (kötülük, bayağılık) Ahlakkiye" adlı kitabında fahişeleri "toplum ahlakı ve sağlığı açısından zararlı mikroplar" olarak tanımlayarak, kamuya açık yerlerde, bu mikropların başkalarına da bulaşmaması için zabıta tarafından önlemlerin alınması gerektiğinden söz eder (aktaran, Zafer Toprak, 1987: 39).

Cumhuriyetle birlikte fuhuş olgusuna hükümetlerin yaklaşımı düzenleyici olmak yerine yasaklayıcı bir tutum biçimini alır. Bütün dünyada fuhuş olgusuna yaklaşımdaki bu paralellik sonucu Milletler Cemiyeti'nde kadın ve çocuk ticaretinin kaldırılmasını amaçlayan bir komite oluşturulur. 12 Nisan 1930 tarihinde yayınlanan "Fuhuşla Mücadele" hakkındaki genelge ile, Türkiye'nin hiçbir yerinde yeni genelev açılmayacağı ve mevcut bulunanlara da yeni kadınların alınmayacağı bildirilir. Fuhuş yapan ve aracılık eden yabancı uyruklular sınır dışı edilir. Ancak olumlu sonuçların alınmadığı bu genelge uygulamalarına 1933 tarihli 'Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Hastalıklarla Mücadele Nizamnamesi' ile son verilir (Toprak, 1987: 40).

Osmanlı'dan bugüne devam eden bir çizgide, fuhuş olgusunda "düzenleyici" politika izlemekten fuhuş yaptırılan kadınları vesikalamak ya da fişlemeyi ve cinsel yolla bulaşan hastalıkları önlemeyi anlayan, "yasaklamaktan" ise, çıkarılan birkaç yasa ile fuhşun ortadan kalkacağını zanneden bir anlayış, 1933 yılında, yasaklamakla fuhşun önlenemediğini görüp, tekrar "düzenleyici" politikalara geri döner. Diğer bir deyişle, fuhuş olgusunu ortaya çıkaran nedenler üzerine bilimsel bir yaklaşımın ortaya konulması yerine, fuhuş kaçınılmaz bir erkek ihtiyacını gidermesi açısından toplumda işlevsel ve aynı zamanda eğitim aracı olarak doldurduğu yerin örtük kabulü ile fuhuş üzerine geliştirilen politikalar yoluna devam eder. Bu bağlamda, tarihsel süreçte, fuhşun işlevlerinden biri olarak görülen erkekler için bir eğitim aracı olarak kadınların cinselliğinin sömürülmesi olgusu, Türkiye tarihindeki adlandırmalarından birinde de kendini "aşk akademisi" olarak bulacaktır. "1940'larda, İstanbul erkekleri arasında hiç unutulmayan ve en çok önerilen kadınlar, I numarada hizmet veren Palatina, 3 numaranın ünlüsü "Tayyare" Melahat ve özellikle lise öğrencileri tarafından çok tutulan ve bir "eğitimci" olarak önerilen 2 numaradaki Afro, 10 numaradaki Fransız sabunu kokan Necla ve 7 numarada icra-ı sanat eden Tasula olarak tarihteki yerlerini almışlardır" (Scognamillo, 1994: 96).

Scognamillo'nun, İstanbul'da kadın pazarlamanın nasıl açıktan yürütüldüğüne dair çocukluğuna ilişkin bir anısı tarihin değişmeyen yüzünü de göstermektedir. "1940'ların ortalarında Tokatlıyan Otelinin önünde hiç bıkmaksızın bir aşağı bir yukarı dolanan, kab masaların birinde oturan, kab kapının yakınlarında nöbet tutarcasına duran, daima zarif giyimli, ince bıyıklı bir zât vardı. Otelin ve caddenin müdavimleri ona bakıp sırtırlardı, babam ise her seferinde dudaklarını bükiüp adeta umutsuzca başını sallardı.

Sonradan öğrendim ki o zarif adam bir “muhabbet tellalı” idi ve kartvizitinde uğraşını, Fransızca olarak, *courtier de plaisir* (zevk simsarı, komisyoncusu) diye açıkça belirtmekteydi” (Scognamillo, 1990: 52-53). Böylece tarih bir kere daha göstermektedir ki, fuhuş pazarında müşteri ya da pazarlamacı olmanız asla utanılacak bir şey değildir, ama et pazarında etiniz pazarlanıyorsa, her türlü aşağılanma, fiziksel, cinsel şiddet, ekonomik sömürüyü de göze almak zorundasınızdır.

Fuhuş olgusunun Osmanlı’dan Türkiye Cumhuriyetine kozmopolit bir yapı sergilemiş olan mirası, Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde biri 1917’deki Rus Devrimi diğer 1990 sonrası dağılan Sovyetler Birliği ile kozmopolit yapısını bir kere daha pekiştirirken, Türk erkeklerine sunduğu farklı çeşniler ile de hizmet (!) etmiş olacak, “Haroşa” ve “Nataşa” birer Rus kadın ismi olmaktan öte, ithal fuhşun simgeleri haline geleceklerdir. Toprak’ın belirttiğine göre, 1900’lü yılların başında, zabıta kayıtlarına göre toplam 2125 fahişenin 171’ini Ruslar oluşturmaktadır (Toprak, 1987: 35). Ancak her dönemde olduğu gibi bu dönemde de fuhuş yapan kadınlar, her türlü kötülüğün, karışıklığın, toplumdaki bozulmanın sorumluları olarak tarihteki günah keçisi olma rollerini sürdürecektirler. 1920’lerde toplumun fuhşa bakış açısına göre, Rus kadınları yüzünden, sadece erkekler değil kadınlar da her türlü kötülüğe teşvik edilmektedir. Rus kadınların, erkekleri fuhuş ve uyuşturucu kullanmaya ittikleri, kadınları da lüks bir yaşama özendirdikleri ve bu nedenlerle toplumsal bir bozulmaya yol açtıkları gerekçesiyle 32 kadının bir araya gelerek Tanin gazetesinde verdikleri dilekçe dönemin fuhşa bakışını da ortaya koymaktadır. “1923’de aralarında Hacı Bekirzade haremî Reşide Mubiddin’in, Merbum Nasır paşa haremî Aide’nin Falih Rıfka Bey haremî Şefika’nın, Miralay Teyfik Bey Haremî Belkıs’un da bulunduğu 32 kadının istidası (dilekçe) Tanin’de yayımlanır. “Bolşevik akımı önünden kurtulup kaçıp kurtulan Rus enkaz-ı istibdadının bir amel-i şer ve fesad olmak üzere İstanbul’un nezhîh muhitine ilbak ettiğinden” yakınılan istidaya göre, İstanbul’da yaşı on sekiz ile otuz arasında olan erkeklerin tümü Rus kadınları sayesinde kokaine, etere alışmıştır. Tünel’le Taksim arasında Rus lokanta, bar ve kafeşantanlarının sayısı yirmi beşin üzerindedir ve kontrolden yoksundur. Yalnız erkekler değil, Türk kızları da tehlikededir. Memleketlerinden yurtık bir palaspare içinde çıkan Rus kadınlarının bugünkü ağır esvaplarını, mücevherlerle arz-ı endam ettiklerini gördükçe, onlar da baştan çıkmanın eşğine gelmişlerdir (Günçikan, 1995: 21). Böylece toplumda fuhuş pazarına müşteri olan çıkan ve tarihin her dönemindeki gibi günahsız (!)ve kadınlar tarafından ayartılmış olan erkekler, bu dönemde de Rus kadınlarının etkisinde kalarak talihsiz (!) bir dönem yaşamaktadırlar. Rus kadınlarının lüks yaşamına özentî ile toplumda fuhuş yapan Türk kadınlarının sayısının arttığı çıkarımı ise fuhşu ortaya çıkaran nedenlerin bilimsel analizinden oldukça uzaktır. Günümüzde, fuhuş olgusuna yaklaşımdaki kısır bakış açısı sergileyen ya da daha doğru bir ifade ile, kısır bir yaklaşım içinde olmak isteyen ve fuhşun toplumdan hiçbir zaman ortadan kalkmasını istemeyen erkek egemen ideoloji, gösteri niteliğindeki girişimlerle “fuhuşla mücadele etmektedir.”

Kadın bedeninin tarih boyunca her zaman alım-satım konu olduğu gibi 1990’larda, bu kez Nataşa adıyla simge haline gelen Rus kadınlar, Türkiye’de Rus

pazarında satışa konu oluyorlar. 1990'larda gelen Nataşalar'ın toplumsal hizmet anlamında (!) sözü edilmeye değer en önemli işlevleri, genelevi olmayan bir bölgeye sağladıkları katkıyla ortaya çıkmaktadır. Bölgede, erkekler için özellikle de evli erkekler için “yazısız seks kılavuzu” oluşturuluyor. Nasıl pazarlık edilir, nerede yakalanmadan güvenli seks yapılır, seks için en uygun oteller nerelerde bulunur, ormanda ya da arabada seks yaparken dikkat edilecek unsurlar kılavuz halinde erkekler arasında dilden dile geziyor. “Hopa” erkekler için bir eğlence aracı olan fuhuş için “merkez” ilan ediliyor. Bölge erkeklerinin Rus kadınlarla fuhuş yapma gerekçeleri ise kendilerine göre son derece geçerlidir. Karadeniz sahili boyunca genelev bulunmamakta ve Samsun genelevi kapandıktan sonra da artık erkekler için tek çare Rus kadınlarla birlikte olmak biçiminde kendini göstermektedir. “Eğlence merkezi” olan Hopa’da 1988’de üç olan otel sayısı 1990’larda otuz beşe çıkmıştır. Bazı oteller, saat başı ücret tarifesiyle işledikleri için fuhuş amacı dışında gelen müşterileri kabul etmemektedirler. Hatta hizmette sınır tanımayan ataerkil ideoloji otellerde kadrolu imam bulundurmakta ve günah işlemek istemeyen (!) Müslümanlar için nikah kıyma hizmeti vermektedirler. *“Bir hacı anlatıyor, Rus kızıyla yatmadan önce bir tanığın önünde üç kez razı mısın diye soran hacı, ne olup bittiğini bir türlü anlayamayan kızla, üç kez da, da, da yanıtını aldıktan sonra sevişiyor. Elli dolar ücreti ödedikten sonra yine tanığın önünde de boşuyor. Otelde, bir dönem, bu tür Müslüman evlilikleri için kadrolu imamın bulundurulduğu da söylentiler arasında. Ne de olsa Müslüman, her yerde Müslümandır”* (Günçikan, 1995: 103).

Araştırma Yöntemi

Çalışma, 31’i genelevde ve 13’ü sokakta olmak üzere fuhuş pazarında sermaye olarak çalıştırılan toplam 44 kadınla yüz yüze derinlemesine görüşmeleri içeren alan araştırmasına dayanmaktadır. Araştırmanın genelevde yürütülen kısmı, Mersin İl Sağlık Komisyonu’nun izniyle, genelevin revir kısmında gerçekleştirilmiştir. Kadınların haftada iki kere rutin sağlık muayenelerinin yapıldığı günlerde gerçekleştirilen görüşmelerde genelevde kalan kadınlarla birlikte, sokakta çalışmakta olup muayene sonucu hasta çıkan ve genelev revirinde tedavileri devam eden kadınlara da ulaşılmıştır. Ayrıca, sokakta çalışan ve patronluk yapan bir kadının sağladığı olanaklar ile ve kartopu tekniği kullanılarak da sokakta çalışan kadınlara ulaşılmıştır. Görüşme kapsamına alınan konular, kadınların aile yapıları, çocukluğun geçtiği toplumsal çevre ve toplumsallaşma biçimleri, ahlaki ve toplumsal değerlerinin oluştuğu koşullar, eğitim düzeyleri, fuhuşa başlama yaşları ve nedenleri, çalışma koşulları ve çalışma arkadaşlarıyla ilişkileri, patron ve dostlarıyla ya da kocalarıyla olan ilişki biçimleri, kendilerine ve yaptıkları işe karşı algıları, gelecek beklentileri gibi ana başlıklar altında toplanabilecek geniş bir bakış açısından ele alınmaya ve değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Her çalışmanın yeni çalışma alanları ve soruları ortaya koyduğu gibi bu çalışmanın da sınırlılıkları mevcuttur. Bu araştırma ile fuhuş pazarında yer alan kadınlarla görüşmeler yapılmış, bu pazarın ayağını oluşturan diğer aktörler, kadın pazarlamacıları, kadınların üzerinden asalak geçinen dostları, fuhuş pazarı müşterileri ve kadınların aileleri, her biri ayrı bir araştırma konusu olacak kadar geniş kapsamlı sosyolojik çalışmalara muhtaç olduğundan bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

Örneklemin Demografik ve Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Araştırmanın yürütüldüğü sırada Mersin genelevinde toplam 92 kadın bulunmaktaydı. Görüşmeler sırasında kadınlar kendilerini *sermaye* olarak adlandırmışlardır. Bu adlandırma, fahişe gibi kadını aşağılayan ya da seks işçisi gibi kadına sözde özgürlük tanıyan bir kavram yerine kadınların yaşam ve çalışma koşullarını ve ilişki ağları dinamiklerini en iyi anlatan kavram olması nedeniyle bu çalışma için de kadınları adlandırmakta tercih edilmiştir. Görüşmeler kadınların gönüllülük esaslı üzerine yapılmış ve güvenilirlik açısından görüşmeci ile görüşülen kadının baş başa olmasına özen gösterilmiştir. Görüşmeye katılanların yaş ortalaması 35 olup bunun dağılımına baktığımızda, örneklemin %27.5'inin 18-25, %37.5'inin 26-35 ve %35'nin ise 35 ve üstü yaşta oldukları görülmektedir. Bu anlamda, kadınların müşteri çekebilme özelliklerinin özellikle yaş faktörüne bağlı olarak değiştiği bir alanda farklı yaş gruplarından oluşmuş bir örneklem evrenin tamamı hakkında daha fazla ipuçları alınmasını kolaylaştıran bir unsur olmuştur. Ayrıca yıllar içinde yaşamı, yaptıkları işi anlamlandırma, patron, dost ve müşteri ilişkilerinin, işte geçirilen yıl ve yaş faktörüne bağlı olarak değişip değişmediği üzerine de ipuçları elde edilmesini kolaylaştırmıştır. Kadınların sermaye olarak fuhuş pazarına çıkma yaşlarına baktığımızda, %27.5'inin 13-15, %50'sinin 16-20, %17.5'nun 21-25 ve yalnızca %5'nin 25 ya da ya da geç bir yaşta oldukları görülmektedir. Bu veriler, özellikle zorunlu-gönüllü fuhuş kavramlarının analizinde çok önem taşımaktadır. Fuhuşta zorla çalıştırmanın olmadığını iddia eden yaklaşım *gönüllülük* kavramını çok dikkatli analiz etmek zorundadır. Zira, kadınların eğitimsizliği, erken yaşlarda evliliğe zorlanmaları ve parçalanmış ailelerden gelme oranlarının yüksekliği (%67.5) fuhuş olgusuna sosyolojik analizi zorunlu kılmaktadır. Buna ek olarak, kadınların ilk evlilik yaşları ve nişanlı, koca ya da imam nikahlı dostları tarafından sermaye olarak kullanılma yaşlarına baktığımızda kadınların fuhuş pazarına kendi iradeleriyle dahil oldukları iddiasına ne kadar dikkatli yaklaşılması gerektiği bir kere daha ortaya çıkmaktadır. Örneğin, kadınların ilk evlilik yaşlarına baktığımızda, %27.5'nin hiç evlenmemiş olduğunu, %37.5'nin 13-15 ve %35'nin ise 16-20 yaşları arasında evlenmiş olduklarını görülmektedir.

Diğer taraftan kadınların %72.5'i kendilerini ilk defa sermaye olarak piyasaya sunan kişilerin nikahlı-imam nikahlı eş ya da nişanlıları olduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda kadınların en güvenilir buldukları kişiler tarafından fuhuş pazarına itilmeleri yine gönüllük kavramı konusunda dikkat edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. İlk evlilik yaşının oldukça düşük olması, ailelerin sosyo-ekonomik düzeyinin düşüklüğü, parçalanmış aile çocukları olmaları aynı zamanda kadınların erken yaşta eğitimden kopmalarını da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, kadınların eğitim düzeylerine baktığımızda ise, %20'si okuma-yazma bilmezken, %10'u ilkokul terk, %25'i ilkokul mezunu, %10'u orta terk ya da mezunu, %15'i lise terk, %12.5'i lise mezunu, %5'i üniversite terk ve %2.5'ü üniversite mezunu olarak görülmektedir. Bu durum, kadınların başka bir meslek sahibi olabilme stratejileri geliştirmelerini engellediği kadar, kendilerine güvenlerini de oluşturmalarına engel olmakta, yaptıkları işte oldukça iyi paralar kazanmalarına karşın yine de dostları tarafından duygusal ve maddi anlamda sömürülmesine kapı açmaktadır. Örneğin, %82.5'i halen bir dostunun olduğunu belirtmiştir. Kadın için dostun en başta gelen anlamı, sahipsizlik, aidiyetsizlik duygularını ortadan kaldırmak ve sevgi ihtiyaçlarını doyurabilmek amacını taşımaktadır. Bunun yanında patronundan uğradığı haksızlık ya da müşterilerden gelebilecek tehlikelere karşı kadınlar dostlarına kendilerini güvende hissetmelerine neden olacak roller biçmektedirler. Ancak dost-patron ilişkilerine baktığımızda çoğu zaman patron-dost eliyle kadın sömürüsünün katlanarak arttığı görülmektedir. Dostlar asalak bir durumda kadınların kazançlarını sömüren, uyuşturucu, adam öldürme/yaralama ve kumar gibi alışkanlıkları olan bir yaşam tarzına sahiptirler. Bu nedenle dostların, çoğu zaman kadınların haberi bile olmadan patronlardan aldıkları yüklü miktardaki paralar kadınların artık para getiremez duruma gelene kadar bir borç sarmalına girmelerine neden olmaktadır. Kadınların sömürüldüklerini bildikleri halde neden dost, patron gibi aktörlerden tümüyle sıyrılıp bağımsız olarak çalışmadıkları yine dikkatli analizler gerektirmektedir. Diğer bir deyişle, kadınları dost sömürüsüne maruz kalmaları sosyolojik ve psikolojik analizlere muhtaçtır. Basitçe, "kadınları dost, patron sömürüsünden kurtarıp bağımsız çalışmalarını sağlamak" sadece yasalardaki değişikliklerle kazanılabilecek bir süreç değildir.

Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Fuhuş pazarında yer alan kadınların çalışma koşullarının ele alınacağı bu bölümde, kadınların duygusal istismarından, ekonomik sömürüsüne, fuhuş pazarında yer almanın getirdiği fiziksel yıkımlardan, fuhuş pazarında sermaye olmaktan neden kurtulamadıklarına kadar geniş bir boyuttan konuyu ele almaya çalışmaktadır. Bedenlerinin teşhir edilmesi, bedenleri üzerinden pazarlıklar yapılması, rekabet ortamında müşteri çekebilmek uğruna sözlü ya da fiziksel aşağılanmalara ve şiddete maruz kalmaları, bunun yanında parası olmayan müşteriler için kadın bedeninin sadece bir seyirlik obje haline gelmesi fuhuş pazarındaki kadınların satışa

sunulmasının ilk adımını oluşturmaktadır. Bundan sonraki aşamada ise, kadının patron, dost ve müşteri üçgeni içinde yer alan ekonomik, duygusal, fiziksel sömürüsü yer almaktadır. Burada kadın, müşterisi için karşılığı ödendiği oranda her türlü kullanıma açık bir mal olarak pazarlanmaktadır. Kadına biçilen değer, kadının yaşına, çekiciliğine ve pazarlık gücüne göre değişmektedir. Bu pazarlık aşamasında patron için temel amaç, sermaye olarak kullandığı kadın üzerinden en az maliyetle en fazla karı elde etmek olmaktadır. Zaten fuhuş pazarında çalıştırılan kadınların çalışma koşullarını belirleyen temel unsur da bu zemin üzerinde yükselmektedir. Sokakta çalışan kadınlar için ellerine hiç para bırakılmadan tüm gelirlerinin dostları tarafından gasp edildiği düzen, genelev koşullarında, fuhuş tüzüğünde yer almayan ancak, kendine özgü kurallar dahilinde gerçekleşmektedir. Burada, ele alınacak ana başlıklar, kadınların “çift başlı” sistem adı verilen bir yöntemle çalıştırılmaları, sürekli borçlandırılmaları ve bu borcu fahiş faizlerle ödemek zorunda kalmaları, iş günü kaybı gerekçesiyle adet görmelerinin engellenmesi, haftalık ve yıllık izinlerini kullanamamaları, kadınların birbirleriyle iletişimlerinin kısıtlanması olarak belirtilebilir. Bu çalışma koşullarına ek olarak, kadınların akşamları evci çıkmalarının emniyet tarafından yasak olması, dışarıda tanınmak ve rahatsız edilmek ya da borçlarını ödeme kaygısıyla kadınların kendilerinin de dışarıya çıkmak istemedikleri düşünüldüğünde kadınları izole bir yaşama hapseden ortamda yaşamak zorunda kaldıkları ortaya çıkmaktadır. Tüm bunlara ek olarak, kadınların bazen hem patronları hem de dostları olan aynı kişiler tarafından bazen de patronla işbirliği içinde bulunan dostları tarafından danişıklı dövüşüklü olarak sömürülmeleri kadınları yaşlanana kadar içinden çıkamadıkları bir borç batağına sürüklemektedir. Fuhuş pazarında sermaye olarak çalıştırılan kadınların çalışma koşullarının kadınlar üzerindeki fiziksel ve psikolojik maliyetleri bu çalışmanın sınırlarını aşacak kadar geniş bir alan olduğundan başka bir çalışmada ele alınacak olup bu çalışmada kadınların çalışma koşulları üzerinde durulacaktır.

Fuhuş Pazarında Çalışma Koşulları

Bedenin Teşhiri

“Müşteriler gelip... hayvanları seyreder gibi seyrediyorlar, “hayvanat bahçesine hoş geldiniz” diyoruz.” (32 yaşında, genelevde çalışıyor, üniversite terk)

Alım satıma konu olan herhangi bir malda olduğu gibi, fuhuş pazarında da kadının pazarlanmasının ilk aşaması kadını teşhir etmek olmaktadır. Bu sokakta çalışanlar için, pazarlamacıları tarafından nerede alıcılarına sunulduklarına göre, parkta, yol üzerinde, sahil kenarlarında, sokakta olabildiği gibi, genelevde çalışan kadınlar için ortaçağların köle pazarlarından farksız bir biçimde genelevin teşhir salonlarında olmaktadır. Yaz aylarında, genelev kapısı girişlerinde bulunan teşhir salonlarında, havalar soğuk olduğunda oda pencereleri arkasından kiralayacakları

bedenleri görme isteği ile pencerelere yığılan müşteriler kadınların kendi ifadeleriyle kendilerini hayvanat bahçesinde seyirlik bir havyan gibi hissetmelerine neden olmaktadır. Bu çalışmanın verileri ışığında genelevde kadınların müşterilere teşhir edilme şekillerini anlatabilmek açısından genelevin fiziksel betimlemesini yapmakta fayda olabilir.

Mersin genelevi üç sokaktan oluşmakta olup, toplam 42 ev bulunmaktadır. Kapılarda “1.sınıf genelev” yazısıyla birlikte o evin patronunun adının yazılı olduğu bir tabela asılı olan her ev diğerinden bağımsız, her evde çalıştırılan kadınlar ve patronu ayrı bir işletme olarak çalışmaktadır. Ancak, fuhuş pazarının işleyiş mekanizmasını yansıtır bir biçimde, her evin patronu ya diğerleriyle akraba ya çıkar işbirliği içinde bulunmakta olup, bu sıkı ilişki ağları başka kentlerde bulunan genelev patronlarıyla olan ilişkiler için de geçerli olmaktadır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde analiz edileceği üzere, aynı kentteki birbirinden bağımsız çalışır görünümdeki genelev işletmeleri patronları ve farklı kentlerdeki genelev patronları arasındaki sıkı ilişki ağları kadınların nakillerinde, borçlandırılmalarında ve fuhuş pazarından ayırlanamalarında önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Evin girişinde oturma salonu, müşterilerin beklemesi ve kadınların müşterilere teşhir edildiği yerler, diğer adıyla “teşhir salonları” yer almaktadır. Kadınların teşhir edilme biçimleri evlerin önünde yarı çıplak ya da iç çamaşırlarıyla olmakta, teşhir salonlarının bir köşesinde ise, hizmet karşılığı müşterilere, “vizite ücreti” adıyla katma değer fişi kesmek üzere yazar kasalar bulunmaktadır.

Bir kadın günde kaç müşteri olursa hepsini karşılamak zorundadır, yorgun olmak gibi durumlar patronları ilgilendirmemekte, vizite ücreti kadının güzelliğine, gençliğine, pazarlığa, ilişkinin süresine göre değişmektedir. Genelevin bir kapısı haftada iki kere muayeneler yapıldığı muayenehane ve revirin bulunduğu kısma açılmakta, muayene sonuçlarına göre hasta çıkanlar iyileşene kadar genelev revirinde kalmaktadırlar. Burası aynı zamanda, sokakta çalışıp sağlık muayenesinde hasta çıkan kadınların da kaldığı bir yer olma niteliğindedir. Genelevden revire açılan kapı haricinde, diğer kapı müşterilerin kullandığı kapı olup bu kapıda iki tane bekçi müşteri giriş-çıkışını kontrol etmekte, sabah 10’dan akşam 23.30’a kadar hizmet verilen bu kapının hemen girişinde müşteriler için tuvalet ve banyo bulunmaktadır.

Kadınlar müşteri çekebilmek için hem bedenlerini teşhir etmek hem de diğer evlerle rekabet ortamında verdikleri hizmetle kendi farklarını ortaya koyabilmek için sözlü olarak müşteriye ikna etmek zorunda kalmaktadırlar. Bu rekabet ortamında, ikna ve pazarlık sürecinde kadınlar müşterilerin her türlü aşağılamalarına maruz kalabilmektedirler:

“...dışarıda kimse yüzlerine bakmıyor, buraya da gelince karılar çağırılınca hoşlarına gidiyor, kazanamazsın para ki, çağırılmazsan, günlerin boşa gider... bozanlar da çıkıyor, diyorlar mesela, “çok güzel bir bayansın neden çağırıyorsun, benim seni gözüm görüyor”, diyorum, “canım kusura bakma, patron istiyor.” (34 yaşında, genelevde çalışıyor, lise mezunu)

Genelev içinde ya da sokakta çalışan kadınlar için rekabet ortamında ve patronların en fazla kar elde etme güdüsüyle kadınları teşhir etmeleri ve müşteri çekmek için her türlü ikna yeteneğini kullanmalarını istemeleri kadınların kendilerine olan saygılarını düşüren ve benlik algılarını son derece zedeleyen sonuçlar doğurmaktadır.

“Namusunu sergiliyorsun, üzülüyorsun, herkes namus diye cinayet işliyor, biz de adamlar bizle kalmıyor diye cinayet işleyeceğiz yani... sokağın ortasında bekliyoruz girişte mirişte beklemiyoruz, adamları böyle yaka paça alıyoruz, yani buna da ben de dahil olmak üzere, çoğumuz öyle yapıyoruz, adamların çok ağır söylediği de oluyor ama biz o an onların söylediğini duymak istemiyoruz, terbiyesizlik yapma ben geleceğim zaten gelirim diyor...” (50 yaşında, genelevde çalışıyor, ilkokul mezunu)

Parası Olmayan İçin Seyirlik Mal

“...et miyim ben, asmışlar beni çengele, gelen bakıyor, giden bakıyor...” (37 yaşında, Lise terk, genelevde çalışıyor)

Kadınlar ev girişlerinde herhangi bir malın vitrinde alıcıya sunulduğu gibi sunulmakta ve herhangi bir mal için yapılan pazarlık gibi üzerlerinde pazarlık yapılmaktadır. “Alım gücü” olmayan müşteriler ise sadece “vitrin” seyretmek için gelebilmektedirler. “Mal”ın albenisini için kadınlar, yarı çıplak durumda ya da iç çamaşırlarıyla vitrine konmakta, hatta kadın çıplak teşhir edilebilmektedir. Kadınlarla yapılan görüşmeler sırasında, ifade ettikleri bu teşhir biçimi yasak olmasına karşın ihlal edilen bir kural durumundadır. Ancak bu kuralın en güçlü denetleyicileri de yine kadın pazarlamacıları olan patronlar olmaktadır. Bir kadının çıplak teşhir edilmesi diğer evler için haksız rekabet unsuru taşıdığından, herhangi evde böyle bir durum söz konusu olduğunda diğer evlerin patronları tarafından hemen emniyete şikayet edilmektedirler.

Sabah 10:00’den gece 11:30’a kadar hizmet vermek zorunda olan kadınlar, sermayesi oldukları evin önünde erkeklerin bakışlarına, her türlü sözlerine, pazarlık sırasında yaşanan aşağılanmalara sessiz kalmak zorunda olarak müşterilerine sunulmaktadırlar:

“...sabah kalkmak zorundasın dokuzda, saat onda, salonda, her şeyin hazır dört dörtlük, makyajın giyimin salonda hazır vaziyetinde ayakta duracaksın, oturmak yok ha, gece on bire kadar ayakta duracaksın...” (37 yaşında, Lise terk, genelevde çalışıyor)

Bir insanın alım-satım konu bir mal olarak sunulması, insanın kendi öz varlığına yabancılaşmasına yol açan ve yaşam boyu hiçbir zaman alışıldık bir durum haline gelemeyecek bir deneyim biçimidir. Yaklaşık 35 yıldır genelevde çalışan bir kadının, seyirlik bir mal olarak görülmesi karşısında hissettikleri bu duruma iyi bir örnek olmaktadır:

“...bekliyorsun ki para için karşındaki gelsin birlikte ol, kapı önünde dışarıda müşteri beklerken, o işi öyle yap, zor yani bir kadın için çok zor...” (50 yaşında, ilkokul mezunu, genelevde çalışıyor)

Yıllardır patronlarının sermayesi olarak çalışan bir kadınla, aşağıda seyredilme karşısında duygularını ifade eden 25 yaşında bir kadının, seyirlik bir mal olarak hissettikleri birbirinden hiç de farklı değil:

“...yeri geliyor çıplak dolaşıyorsun... müşteriler bakarken bakışlarından rahatsız oluyoruz, “orospu” olarak tanımlanıyoruz, en namussuz, en ahlaksız insanlarız...” (24 yaşında, ilkokul mezunu, genelevde çalışıyor)

“...bak sabah on hazırlanırsın, müzik açılır başlırsın, karılar artık öyle bir hal olmuşlar ki, müzik kesilse bile halen oynarlar... sanki başbakan geçiyor, kapıdan biri geçse, “kalkın ayağa”, ya bırak adam beni görüyor..., deli derler, değil mi, deliye de bakalım, “gel beni affedersin, bilmem ne yap” de diye, demez, çünkü o bizden çok akıllı, ama biz diyoruz, “gelsene canım”, mecburuz, evet, akıl yok çünkü bizlerde...” (34 yaşında, genelevde çalışıyor, lise mezunu)

Kadının Yaşına, Fiziksel Çekiciliğine ve Pazarlık Gücüne Göre Belirlenen Vizite Ücretleri

“... yaşlıyım diye ben aç mı kalacağım...”(46 yaşında, okumaz-yazmaz, genelevde çalışıyor)

Sokakta çalıştırılan kadınlar için alt yaş sınırı belirlemenin olanaksız olduğu fuħuş pazarında, genelevde çalışabilmek için 21 yaşını doldurma zorunluluğu bulunmaktadır. Üst yaş sınırını ise, kadının artık müşteri çekecek yaş ve çekicilikten uzak hale gelmesi belirlemektedir. Sokakta ya da genelevde bulunsun bir kadın günde kaç müşteri olursa hepsine hizmet vermek zorunluluğu taşımaktadır. Kadının yorgunluğu, hastalığı, adetli olup olmadığı, ya da başka bir neden patronun kar anlayışına uymadığı için patronu ilgilendirmemektedir. Bir kadın günde kaç müşteri olursa hepsini karşılamak zorunda olup, vizite ücretleri kadının güzelliğine, gençliğine, pazarlığa, müşterinin talepleri ve ilişkinin süresine göre değişebilmektedir. Yıllarca patron ve dostları tarafından paraları ellerinden alınarak sömürölen kadınlar için en büyük sıkıntı yaşlandıklarında aç kalmak korkusu olurken özellikle parasız müşteriler için *kullanılabilir en ucuz mal* kategorisine girmektedirler.

Genelevde çalışan 38 yaşındaki bir kadının yaşlı bir çalışma arkadaşı hakkında ifadesinde olduğu gibi:

“...Üç liraya çalışan kadınlar var ya, ... dediğimiz bir kadın var, yaşlı, çok yaşlı ama, köpeği var, üç liraya, iki liraya müşteri alıyor ya, sebep ne, yemek parasıdır, oda parasıdır, onları çıkarabilmek, amacı o... bu kadının ne hayrı

var, kendine hayrı yok ya, ya ben ona kızmıyorum, ona üç lira verip de giren adamlara kızıyorum, ya nefret ediyorum, o adamları boğmak geliyor içimden, yani bırak anneni, neneni de bırak babaanneni... ya ne bileyim ya... o yaşta bir kadınla nasıl bir nefsiniz var sizin, yatabiliyorsunuz ya, kadının her yeri buruş buruş ya, yani şöyle düz bir yer kalmamış, kat kat çizgiler dolu yüzü, ne bileyim ya, nasıl yatıyorsunuz siz, üç lira verip o kadınla yatmak nasıl bir şey ya...”

Kadının iş yapamaz duruma gelip patronu tarafından kovulması ve aç kalma korkusuyla ortaya çıkan müşteri-kadın ilişkilerinde zaten her türlü aşağılanmaya maruz kalan kadın bu açıdan çifte mağduriyete uğramaktadır:

““yarım saattir dil döktüm... oraya yirmi vereceğine bana on ver... yaşlıyım diye ben aç mı kalacağım” diyorum...” (46 yaşında, okumaz-yazmaz, genelevde çalışıyor)

Parası Olanlar İçin, Müşterinin Verdiği Para Oranında Her İstedğini Karşılama Zorunda Olduğu Bir Mal

“...gel diyorum ya... her türlü muamele var...” (46 yaşında, okumaz-yazmaz, genelevde çalışıyor)

Fuhuş pazarında kadınlar için müşterinin vücut temizliğinden, davranışlarına, korunmasız cinsel ilişki tercihlerinden, sadist ya da mazoşist isteklerine kadar müşteri ayrımı yapma gibi bir seçenekleri bulunmamaktadır. Kadınların müşteri seçme özgürlükleri olmaması, bir taraftan patron baskısıyla gerçekleşirken diğer taraftan da sürekli borçlandırılan kadınların borçlarını ödeyebilmek kaygısıyla, müşteri kaçırma riskini göze alamamaları ile ortaya çıkmaktadır.

“...yani her riski göze alıyorsun en basitinden, buraya kamyoncular geliyor o kamyoncular yollarda, yol boyunca fuhuş yapan kadınlarla yapıyorlar ve yıkanmadan geliyorlar, yani biz dışarıdan gelen arkadaşlarımızı görüyoruz daha çok kalıyorlar revirde, daha çok hastalık çıkıyor, o kamyoncular çok önemli geldiklerinde birinden birinde mutlaka bir şey kapıyoruz yani, ve korkuyoruz ama korksak da bile bile alıyoruz çok başka çaremiz, zaten birini almasan öbürüne söyler bayan almıyor der, tenezzül etmiyor der bir daha da kimse girmez...” (50 yaşında, ilkokul mezunu, genelevde çalışıyor)

““gel diyorum” ya, “saksafon var, arkadan var, her türlü muamele var”, böyle diyeceksin bunu, bu kelimelerin hepsini söyleyeceksin adamlara, “domalırız, üste çıkarız, yandan yaparız, her türlüşünü yaparız” artık, anlata anlata bıktırıyor...” (46 yaşında, okumaz-yazmaz, genelevde çalışıyor)

Sokakta çalışan 22 yaşında bir kadının ifadesinden de anlaşıldığı gibi parasını veren müşteri kadından her istediğini yapma hakkını elde ettiğini düşünmektedir:

“Müşterilerin çoğu korunmasız geliyor hiçbir şey diyemiyorsun, demeye de

hakkin yok çünkü adam parasıyla bir şeyler yaşamaya geliyor... mesela bazen geliyor böyle, adam masada terbiyesiz bir laf falan konuşuyor, bir şey söylediğin zaman seni yani rehin almışçasına dönüp diyor ki, “ben paramla geliyorum...””

Bedelini ödediğini düşünen müşteri karşılığını alamadığını düşündüğünde kadına her türlü şiddeti uygulamayı da kendinde hak olarak görmektedir. Ayrıca genelevde çalışmanın sokakta çalışmaya göre kadının can güvenliği açısından daha iyi şartlara sahip olduğu iddiasının da genelevde çalışan kadınların maruz kaldıkları şiddete bakınca doğruluk payı taşımadığı ortaya çıkmaktadır. Genelev çalışan 34 yaşındaki bir kadının müşteri tarafından uğradığı şiddeti ifadesine yer bulduğu gibi:

“...Diyarbakır’da müşterinin biri ters ilişki istedi, kabul etmedim, dayak yedim, kafamın arkasında dört dikişim var benim...”

Müşterinin Cinsel, Duygusal ve Fiziksel Şiddeti

“Eti nasıl ucuzsa canları da öyle ucuzdur...” (23 yaşında, lise mezunu, genelevde çalışıyor)

Kadınların çalışma koşullarının belirlenmesi konusunda herhangi bir söz sahibi olmadıkları ve müşteri seçme özgürlüklerinin olmadığı bir ortamda patron için sadece ve sadece en fazla kar elde etmek önem taşımaktadır. Bu nedenle, müşterinin alkollü olması, kaba ya da saldırgan davranışlarda bulunması patronlar tarafından göz ardı edilmektedir. Giriş kapısında kontrollerin yeterince yapılmamasından dolayı müşterilerin yanlarında bıçak, silah gibi aletlerle girebilme riski kadınları odada savunmasız bırakırken, müşterilerin korunmasız ilişkiyi tercih etmeleri kadınların kolaylıkla hastalık kapma riski altında kalmalarına da neden olmaktadır. Diğer bir deyişle, fuhuş sektöründe sokakta ya da genelevde çalışıyor olsun kadını kendisine sermaye haline getirmiş olan patronlar, kadının bedensel ve ruh sağlığını dikkate almadan, cinsel, duygusal ya da fiziksel her türlü şiddete karşı açık hale getirmektedirler.

“...İlgisizlik var, nokta memurları, memurları yerine iki tane polis konsa daha iyi olur, can güvenliğimiz yok, çok yüksek müzik sesi var, sermaye isterse ölsün gebersin kimse duymaz...” (23 yaşında, lise mezunu, genelevde çalışıyor)

Genelevde çalışan kadınların emniyetin ahlak masası birimi tarafından sürekli kontrol altında olmaları, burada bulunan kadınların can güvenliği, zorla çalıştırılma, hastalık kapma, borçlandırılma, çıplak ya da yarı çıplak teşhir edilme, dostları tarafından tehdit edilme gibi risklere karşı güvende oldukları izlenimini verse de kadınlar, sayılan bu riskler ve daha fazlası ile karşı karşıya bir yaşam mücadelesi vermek zorunda kalmaktadırlar. Bu anlamda, sokakta ya da genelevde çalışmak, kadınların can güvenliğinden her türlü şiddete açık hale gelmelerine kadar birini diğerine karşı daha güvenli bir ortam haline getirmemektedir. Ancak, burada

belirtmek gerekir ki, sokakta çalışan kadınlar üzerinde tüm bu risk unsurları kendilerini daha şiddetle hissettirmektedirler. Kadınların dost ve patronları tarafından sömürülmelerinde sokakta ya da genelevde çalışmak arasında bir fark yok iken, özellikle müşteriler tarafından kadına uygulanan şiddet türleri açısından, genelevde bir kadınla olmak müşterinin şiddet uygulama keyfiyeti açısından caydırıcı bir unsur olabilmektedir. Bu anlamda, fiziksel ya da duygusal şiddete genelevde çalışan kadın da maruz kalırken, özellikle kadınların can güvenliği açısından sokakta çalışmak daha riskli olabilmektedir:

“...otel olabiliyor, adamın kendi evi olabiliyor, çok bayan, dağ başına gidiyor, araba içine gidiyor, kayalık diplerine gidiyor deniz kenarında, denizin içine giriyor, çok mesela, geçen sene çok bayan öldürüldü burada, öyle dağ başına gidip de arabaya binip, adama güveniyor, müşteriye, binip gidiyor, gittiği yerde müşteri bir laf söylüyor, kız da kaldıramıyor, kız da bir laf söylüyor, tantana sinir anında vuruyor...” (22 yaşında, sokakta çalışıyor, ilkokul mezunu)

Sokakta çalışmak, kadının bir de önceden tanımadığı ya da tanıdığı birinin referansıyla gelmeyen bir müşteri ise kadını neredeyse doğrudan şiddet riski çok büyük bir ortama atmış anlamını taşımaktadır. Bu, müşterinin para vermektan kaçınmaktan cinsellik anlamında kadından farklı taleplerde bulunması ve hatta bu konuda zorlayıcı olmasına, ölüm tehdidine ya da öldürme olaylarına kadar varabilmektedir.

“...bizim alemimizde her bayanın yaralanma, öldürülme korkusu vardır, çünkü hemen hemen herkesin başına geliyor, alıkoyma, darp, ama biraz da şöyle yani, işinde prensipli olman seni kurtarır, mesela ben çok dikkat ederim işime, mesela adam bana milyar verecek, mesela bana diyor ki, “arkadaşından aldım numaranı” ben ona diyorum ki, ne kadar da o kişiyi tanısam, “o beni bir arasın ondan sonra”... her araya gitmem, kesinlikle, referansı olacak... ama gene de diyemem, “benim başıma hiçbir şey gelmez” diye...” (24 yaşında, sokakta çalışıyor, ortaokul mezunu)

Ayrıca, özellikle sokakta çalışan kadınlar için paralarının müşteriler tarafından gasp edilmesi, soyup ormanda, yol üzerinde bırakılmaları hatta gözden uzak ormanlık bölgelere götürülüp birden fazla kişi tarafından tecavüze uğrayıp öldürülme riskleri son derece yüksek olmaktadır. Ormanlık alanlarda soyulup bırakılan kadınlar, müşteriden gelen bu şiddete ek olarak ayrıca, kadınları izleyen tinerci, torbacı, uyuşturucu bağımlısı gibi kişilerin ellerine düşmekte ve bir kere daha cinsel sömürüye maruz kalmakta ve hatta ölümle sonuçlanan olaylar yaşanmaktadır.

“...önceden arazi işi yapıyordum, türlü türlü olaylar geliyordu, bu dışarıda gezen pisliklerden, bu baliciler olsun... ağaçların altında bizi gözlüyorlardı, adamlara askıntı yapıyorlardı, paralarımızı alıyorlardı, onun için biz bahçe

işini bıraktık, araba işi desen onu da bıraktık... araba içinde ablam, şimdi biz müşteriyle ilgileneceğimiz yerde gözümüz dört etrafta oluyor, ne yapalım, onun için arabayı da bıraktık...” (44 yaşında, ortaokul terk, sokakta çalışıyor)

Müşterinin Kadını Sermayesi Olmaya Zorlaması ya da Bunu Kadını Duygusal Sömürü Yoluyla Yapmaya Çalışması

“...onlar da aynı işin peşinde yani “oltama düşüreyim, ben çalıştırayım...”” (24 yaşında, ortaokul mezunu, sokakta çalışıyor)

Müşterilerin kadınları sömürme biçimleri sadece şiddet uygulama ya da kadından cinsellik anlamında değişik talepleri olması değildir. Kadının müşteri tarafından bir diğer sömürülme biçimi de müşterinin kadına sermaye gözüyle bakarak sözde kadını koruyarak içinde bulunduğu hayattan kurtaracağı vaadiyle kadının üstünden para kazanmaya çalışması yani kadının pazarlamacısı olması talepleri gelmektedir. Bu kadınlar arasında zaten çok yaygın olan en yakın çevrelerine, hemcinslerine bile olan güvensizliği iyice pekiştirerek, genel bir yargı ile “bu dünyada kimseye güvenilmez, herkes bizim üstümüzden bir şeyler kazanmaya çalışıyor” sabit fikrine dönüşmektedir.

“Müşterilerden çok rahatsız eden oluyor işte, “sana aşık oldum” falan filan ayağı, işte, “gel beraber oturalım, sana ev tutayım, yok ben seni seviyorum, bırak bu alemi”, ama çoğunda da şöyle bir şey var, onlarda aynı işin peşinde yani “oltama düşüreyim, ben çalıştırayım...” (24 yaşında, ortaokul mezunu, sokakta çalışıyor)

“...Müşterinin biri bana “benimle evlenir misin” dedi, dedim, “borcum var, ne yapacağız”, “ne kadar borcun burada” dedi, dedim, “elli bin”, “kapat, borcumu evlenelim” dedim, ne dese beğenirsin, onun da gönlü oyalanacak bir şeyler arıyor, “tamam” dedi, sen bana gün ver, amma bir sene amma iki sene, sen borcunu kapat, ben seni borcun bitene kadar beklerim” dedi, ya onlar makara yani...” (34 yaşında, lise mezunu genelevde çalışıyor)

Bunlara ek olarak, kadınlar üzerinden asalak yaşam sürdüren dostların sermaye olarak kullandıkları kadınları başka birine kaptırma riski ve korkusu ile kadının maruz kaldığı şiddet de göstermektedir ki, fuħuş pazarında kadın karmaşık bir erkek ilişki ağları içinde her türlü şiddete açık halde yaşam savaşı vermektedir. Aşağıda genelevde çalışan bir kadının dostu tarafından uğradığı şiddeti ifadesi, dost için sermayesini kaybetmenin gelir kaynağının kesilmesi anlamında ne kadar hayati olduğunu göstermektedir:

“Dostum beni bir keresinde komalık etti, on dokuz gün yoğun bakımda yattım, müşterimin biri bana küçük altın getirmişti, dostum da bana, “ne yaptın da sana altın verdi” dedi... Hem bu işi yaptığımı biliyor, beni yiyor, hem de kıskanıyor... Bana “ölmek mi istiyorsun” dedi, bir sürü kutu kutu

hapları zorla içirdi, üstüne bir sürü bira... On dokuz gün yoğun bakımda kaldım...” (34 yaşında, orta iki terk, genelevde çalışıyor)

“Çift Başlı” Çalışma ya da “Karşılığını Ödemek”

“...bedenini satıyorsun yarısını veriyorsun...” (52 yaşında, okumaz- yazmaz, genelevde çalışıyor)

Fuhuş pazarı içinde yer alan kadına yöneltilen en önemli eleştirilerden birini bu pazarda yer alan kadınların paraya ve lükse düşkün kişilik yapıları olduğu iddiası yer almaktadır. Ancak, bu çalışmanın verileri doğrultusunda ifade edilecek olursa, sokakta olsun genelevde olsun, fuhuş pazarında çalıştırılan kadınların kazandıkları paranın %20’si bile kendi ellerine kalmamaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden birini ise, genelev içinde fuhuş tüzüğünde yer almayan ancak diğer ilişki biçimlerinde olduğu gibi, paranın bölüşümünde de ortaya çıkan kendine özgü kurallar silsilesi egemen olmaktadır. Sokakta çalışan kadın için kazandığının tümünü elinden alan dostları devreye girmekte iken, genelev sınırları içinde kadının kazandığına el koyma biçimlerinden birisini “yarıcı” adı verilen bölüşüm sistemi yani, masrafların patrona “çift başlı” ya da “karşılığını ödemek” adı altında, kadının her türlü masrafını iki katı bedel ile ödemesi ve kazandığının yarısına doğrudan patronun el koyması sistemi oluştururken, diğerini ise kadını sürekli olarak borçlandırma sistemi oluşturmaktadır.

Kadının tükettiği her şeyi fahiş fiyatların yanında, çift başlı ödemesi, bir patrone diğerine kat kat borçlandırılarak satılması ve kadının patrone aldığı borcu en az üç dört kat faiziyle ödemesi, fuhuş pazarındaki organize ve sistemli sömürü mekanizmasının en önemli üç ayağını oluşturmaktadır:

“Ayda 3 binse 300 lira kdv kesiliyor, elektrik-su 300 lira, 3 lira yemek, sigara parası..., borçlu olunca hayvan satar gibi satıyor, paraya ihtiyacın olunca iki misli alıyorlar...” (21 yaşında, lise mezunu, genelevde çalışıyor)

“Yarıcı” adı verilen sistemde, önce doğrudan kadının gelirinin yarısının patrona kalması söz konusu olmaktadır. Bunu kadın için patronun yaptığı tüm masrafları kadının “çift başlı” adı verilen bir sistemle ödemesi oluşturmaktadır. Kadın, geneleve ihtiyacı olan hiçbir şeyi dışarıdan kendisi alıp getirememektedir. Sigaradan peçeteye, yemek içmekten, ilaç, iğne parasına kadar kadın tüm masraflarını patronuna “iki katı fiyatı” ile ödemekte, bu sisteme de “çift başlı” adı verilmektedir. Üstelik genelev sınırlarında tüketilen her şeyin “tekli” fiyatı bile piyasadakinin kat kat üzerinde olarak, tabiri caizse, “tek başlı fiyat” bile fahiş oranlarda patronların keyfi uygulamalarıyla belirlenmektedir. Bu sistemli sömürü mekanizmasının kadınlar açısından en önemli sonuçlarından bir tanesi, kadını ömür boyu bir borç sarmalına sokarak artık sermaye olarak para getiremez duruma gelene kadar fuhuş pazarından çıkışını olanaksız hale getirmektir.

Düzenleyici politikaların yürürlükte olduğu ülkemizde, yasalar gereği kadınların sigortalarının yapılıp, kazançlarının patronlarla aralarında, odacı ya da yarıcı olma durumlarına göre paylaşılması gerekmektedir. Ancak, görüşmeler sırasında kadınlar, patronların kadınların sigortalarını ödemediklerini, yarıcı sisteminin de genelevin tüzükte yer almayan “kendi kanunları” gereğince paylaşıldığını dile getirmişlerdir.

Genelevde çalışan, lise terk, 37 yaşındaki bir kadının fuhuş pazarından kurtulacağı umudunu neden taşıyamadığı bu sömürü mekanizmasının önemli sonuçlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır:

“...Şu zaman bırakırım diye bir planım yok, ben burada çalışıp da, kazanıp da bir şeyler olacağımı zannetmiyorum... “çalışırım, beş kuruş köşeye atayım..”, olmuyor, biriktiremiyorsun, bu ortamda çalışan hiçbir kadının iki yakası bir araya gelmez... ben duymadım görmedim... ya her yerden seni sömürüyorlar, her yerde... şu bir paket sigara dışarıda üç, burada beş lira, hani burada, bir günde iki yüz lira kazanıyorsam, bunun elli lirası oraya gidiyorsa, elli lirası da bunlara gidiyor, çift başlı, onu alıyor sana dört lira alıyor, defterine sana yazıyor sekiz lira, dört liraya alıyor, defterine sekiz lira yazıyor... günde iki paket sigara, otuz liradan yemek paran, al sana kırık altı milyon, suyundur, peçetendir, canın meyve ister aldırırısın, bisküvi ister aldırırısın, günlük masrafın asgari elli lira, elli de karşılığı yüz, otuz da yemek paran, ne kazandım ben iki yüz, ne kaldı bana yetmiş, yetmişin de yarısı benim yarısı patronun, otuz beş, otuz beş, otuz beş lirayla ben, on beş bin lira borç ödeyeceğim, nasıl olacak... bedava çalışıyoruz...”

Patronun Ekonomik, Duygusal Sömürüsü/Patron-Dost İşbirliği Sömürüsü ve Ağır Fazlı Borçlanmayla Hiç Bitmeyen Borçlar

“...hayatımı soydular, derim soyulsaydı onu da alacaklardı...” (44 yaşında, okumaz, yazmaz genelevde çalışıyor)

Fuhuş olgusunda kadının bir mal olarak kullanılmasının önüne geçmekte alınabilecek tedbirleri engelleyen en önemli etkenlerden bir tanesi kadınların kendi iradeleriyle bu pazarda yer aldıklarının savunulması olmaktadır. Bu bağlamda, kadının iradesi kavramının çok iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Kadını herhangi bir tehdit, zor kullanma, kaçırma gibi yollarla fuhuş pazarında tutmanın görüldüğü gibi bundan daha tehlikelisi ve kadınları bu pazardan çıkarmayı zorlaştıran olgu kadınların sözde gönüllülük durumlarıdır. Burada göz önünde bulundurulması gereken en önemli unsurlardan bir tanesi, fuhuş yapan kadınların bu çalışma verileri ışığında belirtilecek olursa, % 67.5 ‘inin parçalanmış ailelerden gelmiş olması ve bu veriyle doğrudan ilintili olarak %80’e yakınının fuhuşa ergenlik döneminde bulaşmış olmalarıdır. Bu verilerin ortaya koyduğu en önemli nokta, kadınların çocuk yaşlarda duygusal tatmin ve aidiyet hislerini yaşayamamış olmalarıdır. Bu nedenle, sözde

duygusal ilişki kurduğu dostları tarafından duygusal anlamda çok kolay sömürülebilmekte, hayatta dayanabilecekleri, güvenebilecekleri ve sevildiklerini hissedebilecekleri birinin varlığına duydukları ihtiyacı karşıladıkları duygusuna kapılmaktadırlar. Bu çalışmanın verilerine göre, kadınların ekonomik sömürüsünü ve artık kar getiremez duruma gelene kadar sömürülmelerinin en temel nedenini kadınların sevgi ve güven ihtiyaçlarının dostları tarafından sömürüsü oluşturmaktadır. Fuhuş pazarı içinde dost ve patron rollerini oynayan kişileri kesin sınırlarla ayırmak oldukça zordur. Aynı pazar içinde kadını sonuna kadar sömüren bu ikili son derece sıkı bir işbirliği içinde bulunmaktadır. Fuhuş pazarında dost olarak adlandırılan bu kişilerin en temel kişilik ve davranış özelliklerini, kumar oynama, adam öldürme ve yaralama, hırsızlık, gasp, alkol ve uyuşturucu alışkanlıkları olan ve kadınlar üzerinden asalak bir yaşam sürdürmeyi hayat tarzı olarak benimsemiş olmaları oluşturmaktadır. Bu yaşam tarzını sürdürebilmek üzere, kadınların patronlarından kadınları borçlandırarak sürekli para çekmeleri, kadınları içinden çıkamadıkları bir borç sarmalına sokmaktaki en önemli nedenlerden bir tanesini oluşturmaktadır. Dostlar tarafından kadın adına çekilen bu paralar, kadınlar tarafından kat kat faiziyle ödenmek zorunda kalmaktadır. Bu anlamda, dost-patron kadını sürekli borçlandırarak danışlı dövüşüklü olarak sömürmektedir.

Aşağıda genelevde ve sokakta çalışan iki kadının da belirttiği gibi, zor kullanmak ya da fiziksel şiddet yoluyla kadını fuhuş pazarında alıkoymaktan çok kadının duygularını sömüren fuhuş pazarındaki işleyiş mekanizması, fuhuş pazarının adli bir vaka olarak ele alınmasının ne kadar yetersiz bir bakış açısı olduğunu göstermesi açısından son derece önemlidir:

“...Kazandığım parayı getiriyorum, bu da beni bir öpüyor, bir seviyor, “canım, bir tanem, nasılsın, ne yapıyorsun...” benim tamam, of, yağlarım eriyor... “beni çok seviyor” diyorum, bütün kazandığım parayı buna veriyorum. Kadının zaafını buluyor, yakalıyor, kandırıyor kadını, hep diyorum ya, sevgisizlikten... yeri geliyor, inan, ne kadar aramıyorum desen, insan arıyor ya, bir yerde arıyor insan ya...” (37 yaşında, Lise terk, genelevde çalışıyor)

“Çaresizsin... ayakları üzerinde duran benim, gidiyorsun gurbete, hiç yolda görüp de yüzüne bakmayacağın insanlarla kalıyorsun, yatıyorsun, o insana hiçbir sıkıntıyı anlatamıyorsun, istekli yatamıyorsun, eve geldiğin zaman o adam sana” seni seviyorum” dediği zaman, derdini dinlediği zaman o adama dört elle sarılıyorsun, ya bir çok yeri inandırıcı geliyor, birçok yeri inandırıcı gelmiyor, bana çok kere söylemiştir, “ben senin bu işi yapmanı istemiyorum, ama çaremiz yok... “haa, benim de bir erkeğim var, hep başka erkeklere hizmet etmiyorum, benim de sevdiğim bir erkek var, ona da hizmet ediyorum,” o insanın hoşuna gidiyor, yoksa öbür tarafı hoşuna gitmiyor, evde hem erkeksin, hem kadınsın, hem evin gelirini sağlıyorsun, hem erkeğine kadınlık, yemeğini yapıyorsun, yatakta görevini görüyorsun, dışarı

çıkacağı zaman üstünü giydiriyorsun, ben öyle gördüm, bir erkek ne kadar kötü olursa olsun...” (27 yaşında, ilkokul mezunu, sokakta çalışıyor)

Hiç bitmeyen borç sarmalarına kadınların bir genelevden diğerine satışlarında yeni patronlarına bu satış miktarını ve nakil ve nakil sırasında ortaya çıkan masrafların yine faiziyle kadın tarafından ödenmek zorunda olması dolayısıyla, kadın bitmek tükenmek bilmeyen bir borç sarmalının içine sokulmaktadır. Yasaların, patronla kadın arasındaki borç ilişkisini kabul etmemesi ve borcu nedeniyle kadının alıkonulmasını tanımamasına karşın, içerinin kanunları bambaşka işlemekte ve kadınların borçları ömür boyu bitmemektedir.

“...Ne kazandığım hiç belli olmaz, çok kötü olduğu gün, elli, yüz lira, çok iyi olduğu gün, beş yüz, hepsi bana kalmıyor, oda param şuyum buyum, kalanı tırak buna (dostu) veriyorum, hiç elime beş kuruş ayırmadan... bu cezaevine girince borcum bitti, çünkü para çekmiyor ya içeriden... ihtiyacı olunca beş yüz lira, bin lira, beş bin lira, on, otuz bin... istediği anda patronlar verir, çünkü içeride çalışan biri var... mesela beş bin çekti, ben onu on iki, on üç bin olarak ödüyorum, evet, beş binin karşılığı... mesela iki bin ödeme için beş bin kazanman lazım... sen ki, artık düşün, on beş bini ödemem için ne kadar kazanacağım, kaç yılım gidecek benim orada... kolay kolay hiçbir patron istemez ki, kızın borcu bitsin de kendine çalışsın, kazandığı para kendine girsin...” (37 yaşında, Lise terk, genelevde çalışıyor)

Aşağıda sokakta çalışan kadınlara ait olan alıntılar da göstermektedir ki, kadınları fuhuş pazarı içinde tutmak ve kazandıkları parayı gasp etmek, zor kullanmaktan ölüm tehdidine, duygusal şiddetten fiziksel şiddete kadar bir sömürü ağı içinde gerçekleşmektedir:

“...benim kocam kumar oynuyor, kumar oynayan hiçbir şeye sap olamaz... arada sırada döver, içki içerse döver, içkisi de var, kumarı da var, hovardası da var, yani ne desen var, ne istersen var... arada sırada kendimi böyle çıkmayan yolda olduğumda çaresiz hissettiğim olur... insan şimdi, kocasından dayak yedimiydi zorda kalıyor, para bulamadığım zaman eve gitmeye korkarım, dayak yiyeceğim diye... yani insan çaresiz çok kalır... her zaman değil, bazen döver, sinirlenmesi dövmeden beter, ne yapacağız abla... döver hırsını alır sinirlenimiydi, hırsını alınca... bazen bunun evinde kalırım (arkadaşının) korkudan... gidemediğim günler olur, dayak yiyeceğim diye...” (44 yaşında, ortaokul terk, sokakta çalışıyor)

Dostla, fuhuş yaptırılan kadının ilişkisi, kadının fuhuşa başlama sürecinden çalışma koşullarına ve işi bırakma sürecine kadar devam eden ve kadının tüm yaşamını belirleyen bir biçim almaktadır. Bu çerçevede içinde, kadının dostu tarafından nasıl duygusal olarak sömürülüp fuhuş pazarından çıkamaz hale getirildiği bu çalışmanın verileri ışığında değerlendirilecek olursa, planlı ve organize bir biçimde kadının erkek tarafından nasıl bir sermaye haline getirildiği şu

basamaklarla açıklanabilir:

Birinci adım, kadına para vermek, hediye almak, küçük ihtiyaçlarını karşılayarak minnet ve borç duygusu içinde bırakmak, bunlardan çok daha önemlisi, kadının en önemli ihtiyacı olan, kadına sevildiği hissini vererek duygusal olarak sömürmek ve kadının güvenini kazanmak. Yaptığı şeyleri fedakarlık olarak göstererek, “gerektiğinde” ya da zamanı geldiğinden kadının da fedakarlık yapması için psikolojik baskı oluşturmak. Bu zaten, parçalanmış ailelerden gelen kız çocuklarında çok daha kolay olmakta, güven duyabileceği, sevgi gördüğünü sandığı birine kız kolayca bağlanabilmektedir.

Kadını önce çaresiz durumda iken alıyor bir adam ona bakıyor bir iki sene,, kadın kendini o adama karşı borçlu hissediyor... adam dokuz sene bunu yaptırıyor, ticaretini yapıyor, “aaaa paramız yok, çarkımız döndü, gir paramız yok” diyor adam ve kadını çalıştırmaya başlıyor, 1-2 sene çalış bırakırsın diyor kadına sonra kadın bir bakıyor yıllar geçmiş...” (23 yaşında, lise mezunu, genelevde çalışıyor)

İkinci adım, kadının geçmiş yaşamıyla ilgili tüm bağlarını koparmak, adını bile değiştirmek, kadını izole bir yaşama çekmek olmaktadır. Üçüncü adım, kadının nereye gittiğinden ne yaptığına kadar tüm yaşamını kontrol altına almak ve şiddet kullanmaktan çekinmemek, kadından sevgisinin ispatını ve dostun kadına yaptığı sözde koruma ve fedakarlıkların karşılığını istemek oluşturmaktadır. Dördüncü adım, gönüllü bir kurban yaratılması aşamasıdır. Kadını her istediğini yapacak, itaatkar biri haline getirmek, kadını, önce dostunun yakın çevresiyle para karşılığı cinsel ilişkide bulunmaya ikna etmek olmakta, bundan sonra paraya ihtiyaçları olduğu, bunun da en kolay yolunun fuhuş olduğuna kadını inandırmak gelmektedir. Birkaç sene bu işi yapıp evi, araba alıp bir düzen kurduktan sonra bu işi bırakacağına kadını ikna etmek ve böylece kadını tam bir sermaye haline getirmek en son aşamayı oluşturmaktadır. Bundan sonra fuhuş pazarındaki kadının umudu, yanında sözde kendisini koruyan, seven ve güvendiği biri ile düzenlerini kuracakları parayı kazanıp, en kısa sürede bu işi bırakacağı üzerine kurulmaktadır. Ancak, yaratılan bu sahte umut dünyasında kadın, sonu gelmeyen bir sömürü mekanizmasının içinde kendini sermaye olarak kar getiremez duruma gelene kadar ekonomik, duygusal fiziksel olarak kullanılır halde bulmaktadır.

Bu bağlamda, genelevde çalıştırılan bir kadının bu süreci en yalın bir ifade ile nasıl anlattığına bakmakta fayda olabilir:

“Dostumla 21 sene beraber yaşadık, güven vermedi, paramı elimden aldı, 21 sene beraberlikten sonra bitti... aldığımız evi üstüne yaptı eşyalarla beraber evlenmiş duydum... ben dost istemiyorum hayatımda, bize kimse sevgi gözüyle bakmaz, para gözüyle bakar...” (38 yaşında, ilkokul mezunu, genelevde çalışıyor)

“...genelev ortamında bir kadını yalnız bırakmazlar... oradan, oradan, oradan, bir yerden mutlaka seni köşeye sıkıştırırlar, ki, birileriyle otur, mesela, sen patron Ahmetsin, benim de dostum postum hiç kimsem yok, özgür bir kadını, gündüz iki yüz lira kazanıyorum, ve bu para bana kalıyor, adam düşünüyor, “bu kadın günde iki yüz para kazanıyor, neden dost tutup da ben yemeyim” diyor, bir şekilde kadının ağzından girer, burnundan çıkar, onu kandırır, o kadını dost tutar kendine...” (37 yaşında, Lise terk, genelevde çalışıyor)

Kadınların maddi sömürüsü patron dost ya da müşteriyle sınırlı kalmayıp, dışarıda da devam etmektedir:

“...inanır mısın benim bile aklım almıyor, iki üç saatliğine izne çıkıyorum, o kapıdan dışarı çıkarken benim cebimde en azından bir beş yüzüm olması lazım, kapıdan çıkıyorum, taksiye ver oraya ver, buraya ver, zaten genelevde çalışıyor gördüler mi seni, zannediyorlar seni para basıyorsun, şu kalem beş yüz bin liraysa, oluyor üç milyon, hemen hemen her yerde bununla karşılaşırım, mesela alışveriş yaptığım yere ben ne iş yaptığımı asla söylemem, söylemek zorunda da değilim, mesela taksici, taş patlasın otuza kırka götürüp getiriyor çarşıya, taksimetreyi açtır on milyon tutuyor oradan buraya, ben gidiş geliş otuz kırık veriyorum, “aç taksimetreyi” diye nasıl diyebilirsin, abonesin, devamlı binyorsun, işin düşüyor, gece de işin düşse kalkıp geliyor...mesela benim çarşaf aldığım bir yer vardı, benim ne iş yaptığımı bilmiyordu, iki sene boyunca alışveriş yaptım, makul fiyatlarla aldım, sonunda bir şey aldım, iş yerime getirmek zorundaydı, öğrendi, bana altmış milyonluk çarşafı yüz yirmi milyon liraya satıyor, adese de taksitli fiyatı altmış beş milyon olarak görülüyor, şu pijama takımları otuz kırktır, ben bunu yüz yirmi milyona aldım, ee bu kısa bir örnek nasıl paranın bereketi olsun, ya bilmediğin bir memlekete gidip alışveriş yapacaksın, o da git gel yol parası yani değişen bir şey yok...” (34yaşında, lise mezunu, genelevde çalışıyor)

Kadının Adet Görmesi “İşgünü” Kaybı Anlamına Gelmektedir

“...adet olamıyoruz, iğne olmak zorundayız, taş olsa taş çatlar...” (31 yaşında, okumaz-yazmaz, genelevde çalışıyor)

Araştırmanın yürütüldüğü sırada kadınların en önemli korkularından birinin rutin sağlık muayenelerinde adetli yakalanmak olduğu ortaya çıkmıştır. Haftada iki kere yapılan jinekolojik muayenede bir kadının hasta çıkması demek onun açısından birçok olumsuz anlamlar taşımaktadır. En başta, en iyi olasılıkla bir sonraki muayeneye kadar çalışmaması ve revirde kalması anlamına gelmektedir ki, bu süre içinde zaten sağlık sigortası olmayan kadınların tüm giderleri çift başlı olarak borç hanesine yazılmaktadır. Çalışamayacakları, dolayısıyla patronlarına o sürede para

kazandıramayacakları, yani sermaye olamayacaklarını patronlarına nasıl söyleyeceklerinin psikolojik baskısı açık olarak görülmektedir. Bir diğer sıkıntı, hasta yattıkları süre boyunca gelen ilaç v.b. malzemeler gelen yemek, sigara ve her türlü ihtiyaçları çift başlı olarak ödenmekte, oda paraları borç hanelerine yazılmaktadır. Bu nedenle, fuhuşla mücadele tüzüğünde yer alan ancak uygulamada hiçbir geçerliliği olmayan pek çok diğer uygulamalar gibi, kadınlar arasında adet kesici ilaç kullanımı son derece yaygındır. Kadınların en çok çekinerek konuştukları konulardan biri olan adet kesici ilaç kullanımı ya patron tarafından kadına dayatılmakta ya da zaten patronlar tarafından sürekli borçlandırılan kadınların borçlarını ödeme kaygısıyla “gönüllü” olarak kullanılmaktadır:

“Valla ben bir senedir adet görmüyorum, iğne vuruyorlar...” (29 yaşında, Üniversite terk, genelevde çalışıyor)

“...şimdi, mesela, borçlusun diyelim, on beş milyar borcun var...adetli yakalandın, kanaman var yakalandın, patron zaten muayeneden birkaç gün önce, söyler, işte “iğnenizi vurunun, hapınızı yutun,kanaması olan, kanama kesici hapını yutsun, adeti gelen adetini geciktirsin, hapını yutsun...” bir kızın dört gün, beş gün orada yatması o patrona para kazanamaması demektir, günlük iki yüz kazansa bir kız, beş gün yatsa, bin lira para kayıbdır onun için, o kıza para bağlamış, on beş bin para bağlamış, kız yattığı müddetçe, parası bağlı kalıyor ona, kız ne kadar geç öderse, onun o kadar zararına... kıza için daha zor, gerçi patronu için de zor, o da ona para bağlıyor... kıza için de zor, kanamasını kesiyor, bilmem neyin kesiyor...” (37 yaşında, Lise terk, genelevde çalışıyor)

Fiziksel Koşullar: Revirin Durumu

“...Şu revirin haline bak, önemsenmiyoruz, biz neyiz ki, genelev kadını...” (23 yaşında, lise mezunu, genelevde çalışıyor)

Kadınlar, adetli oldukları ya da herhangi bir hastalık tespit edildiği durumlarda, genelev sınırları içinde bulunan revirde kalmaktadırlar. Revir, bir kapısı genelev dışına diğeri genelev içine açılan iki kapılı bir mekandır. Revirde haftada iki kez rutin olarak gerçekleştirilen kadınların sağlık muayenelerinde hasta bulunanlar dışında, genelev harici çalışan ve muayenelerinde hasta çıkanlar da kalmaktadırlar. İki kattan oluşan revirde, üst ve alt katlarda ikişer oda ve her katta toplam altı ranza bulunmaktadır. Üst katta genelevde çalışanlar, alt katta ise dışarıdan getirilenler kalmaktadırlar. Genelev ve dışarıda kalan kadınların aynı katı ya da odayı paylaşmaları yasak olup, gerekçe ise, dışarıda çalışan kadınları “korumak”, diğer bir deyişle, genelevde çalışanların dışarıda çalışanları ikna ederek kadınların geneleve girmelerini önlemek olarak belirtilmektedir. Revirde tuvalet bulunmakta ancak banyo ve sıcak su bulunmamakta, bu kısım kadınların yaşam koşullarını iyice güçleştiren bir unsur haline gelmektedir. Yazın revirin iki metrekairelik beton

aralığına koydukları pet şişelerin ısınmasıyla banyo yapabilmeyen kadınlar kışın bu olanaktan da mahrum kalmaktadırlar. Yorgan, çarşaf gibi malzemelerin kadınlar tarafından temin edilmesi gerekmektedir, battaniyelerin senelerdir kullanılmış, ancak hiç yıkanmamış, toz içinde olması, sıcak suyun bulunmaması özellikle uzun süre revirde kalmak zorunda olan kadınlar için ciddi bir güçlük taşımaktadır. Özellikle sokakta çalışan kadınlar için revir koşulları daha da ağır yaşanmaktadır. Sokakta çalışan kadınlar, revirin tozlu battaniyelerini, senelerdir kullanılmış ve temizlenmemiş yataklarını kullanmak zorunda kalmaktadırlar. Ayrıca kışın revire elektrikli ısıtıcı getirmek de yasak olup ancak tüplü ısıtıcıları getirmelerine izin verilmektedir. Kışın genelevde çalışan kadınların ısınmak amacıyla getirdikleri tüplü ısıtıcılar, sokakta çalışanlar için olanaklı olmayınca, yerlerin beton ve duvarların nemden küflendiği odalarda kadınlar “tedavi” olmaya çalışmaktadırlar. Genelevde çalışan kadınların revirde kalmak zorunda oldukları süre boyunca odalarına gidip duş almaları da çalışmaya kalkışabilecekleri gerekçesiyle yasaklanmış durumdadır. Bu güç koşullar dışarıdan revire düşmek kadınlar için daha da ağırlaşmakta, kadının eğer hasta yakalanıp revire getirildiğinde yanında parası yoksa ve revirde kaldığı sürece ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir dostu ya da arkadaşı bulunmuyorsa, ne ilaçlarını alabilmekte ne de yiyecek ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir. Genelevde çalışan kadınlar gibi dışarıda çalışan kadınların dostları ya da patronları için kadınların revirde kaldığı gün sayısı sermayeden zarar, kadın içinse çift başlı olarak patrona borçlanmak anlamına geldiği için kadın üzerinde önemli psikolojik baskı yaratan bir durum oluşturmaktadır.

“Revirde sıcak su yok, banyo yok, buraya gelip daha çok hasta oluyoruz, tavanlar üstümüze dökülüyor...” (23 yaşında, lise mezunu, genelevde çalışıyor)

“...banyo yok, yataklar, perdeler pislik içinde, bize gelen yemekleri bir gör, eğer it yerse biz de yeriz onu, otuz lira yemek parası alıyorlar her gün, yat kalk çorba, yat kalk çorba...her gün aynı...canın bir şey çekiyor alıp yiyemiyorsun...” (29 yaşında, Üniversite terk, genelevde çalışıyor)

Sağlık açısından en büyük güçlük bu revir, hasta olmasam da buraya geldiğim zaman hastalanıyorum, pislik içinde, psikolojik olarak hastalanıyorum, ben adet olmamak için ilaç alıyorum, burada revirde yatmamak için alıyorum... nefret ediyorum revirden, ben hasta olmasam bile hastalanıyorum...” (24 yaşında, ilkokul mezunu, genelevde çalışıyor)

Dış Dünyadan İzole Bir Yaşam: Akşam İş Bitimi Evlerine Gidememek, Kadınların Kendi Aralarında İletişimin Engellenmesi

“...kafes, akvaryumun içindeyiz...” (34 yaşında, orta iki terk, genelevde çalışıyor)

Tüzükte olmayan, Kadınların borçlandırıldıktan sonra, kat kat faiziyle bu borcu ödemeye yönelik genelevin kendine özgü kuralı ya da kadının adet görmeyi iş günü kaybı olarak algılayarak borcunu ödeyebilmek için “gönüllü” olarak adet kesici ilaç kullanması kuralı kadınların şiddeti nasıl içselleştirdiklerine dair sadece iki örnektir. Buna ek olarak, bu “gönüllülük” eğilimi kadınların yasal izin günlerini kullanmaları durumunda da benzer biçimde ortaya çıkmaktadır. İzin kullanmak da aynı adetli yakalanıp işgünü kaybına neden olarak görülmesi gibi algılanmakta, çoğu kadın borçlarını ödeyebilmek için yıllık ya da haftalık izinlerini kullanmamaktadırlar. Bu durum kadınların sürekli genelev ortamında kalarak psikolojik sıkıntılar yaşamalarına neden olmaktadır. Kendilerine ait yaşayacakları bir mekanın, evlerinin olmaması ve çalıştıkları yerde uyumak zorunda kalmalarının getirdiği duygusal şiddet yanında, genelevde çalışanlar için, yasalar tarafından kendilerine tanınan haftalık ve yıllık izinlerini de kullanmalarına izin verilmemekte, izinler tümüyle patronların keyfi kararlarına kalmaktadır. Yasalarda belirtilen haftada iki gün ve üç ayda bir 10 günlük izinler kullandırılmamakta, bazen de kadınların ağır borç yükü nedeniyle kendileri izin kullanmak istememektedirler.

Bu izole yaşama bir de kadınların dışarıya çıktıklarında tanınmak, kınanmak, afişe edilmek gibi korkuları eklenince kadınları genelev ortamına hapseden bir durum ortaya çıkmaktadır. Bunlara ek olarak, akşam iş bitişi kadınların bir araya gelip konuşmaları patronlar tarafından kadınların birbirlerine akıl verebileceği düşüncesiyle engellenmekte, kadınları daha da izole bir yaşama hapsedmektedir:

“...Şunu da düşünüyorum, ben bir kadını, ben bir kadinken, gerçi duygular kadın-erkek diye ayrılmaz da, ben kadinken, sevdiğim bir erkeği bir kadınla paylaşmıyorum ki, eşidir o onu ya,nasıl bir aşktır bu ya, sen git bedenini, ruhunu başka bir erkekle yatan bir kadını koynuna al, “seviyorum” de, nasıl bir sevgidir bu ya... resmen kandırıyorlar, işte ben bunları arkadaşlarımla konuşmıyorum...işte, “beni eşimden ayırmaya çalışıyor, beni dostumdan ayırmaya çalışıyor..” bunlar hep laf olur, işte patron da o yüzden kızla kızı konuşurmaz, çünkü olayda hem patronun karı var, kızın dostunun karı var, kızın gözünü açsalar, deseler ki, “ya, ne sevgisi, kocan seni değil, kocan senin paranı seviyor...” ben bunu anlatsam, kızın gözünü açsam, patronun da zararına, dostunun da zararına, eklemeklerinden olacaklar... onun için paydosta, herkes kapısını kilitler, kimse kimseyle konuşmaz...” (37 yaşında, Lise terk, genelevde çalışıyor)

“...bunaliyorum, dört duvar arasını düşünsenize... bir çiçeği sulama, sulama, sulama o çiçek ne olur, solar değil mi, kendini özgür hissedemezsin ki burada, istediğin zaman dışarıya çıkamazsın, onu yapamazsın, belirli bir borcun oluyor patrona, belli sürede onu ödemek zorundasın...” (25 yaşında, üniversite mezunu, genelevde çalışıyor)

Kişilerin hareket özgürlüğünü kısıtlayarak, sosyal çevreden izole etmek ve bu yolla toplumsal ilişkilerini kısıtlamak da insana karşı yöneltilebilecek şiddet

şekillerinden biridir. Kadınlarla yapılan görüşmelerde onları en fazla rahatsız eden konulardan biri de akşam mesai bitimi yine aynı mekanda kalmak zorunda olmalarıdır. Genelevde çalıştıkları odada yirmi dört saatlerini geçirmek zorunda olmak kadınları psikolojik olarak oldukça etkilemektedir. Bunun gerekçelerini emniyet yetkilileri kadınların dışarıda oldukları sürede de fuhuş yapma olasılıklarının engellemek olarak açıklarken, patronlar da borçlu kadınların borçlarını ödemediği kaçmaları riskini öne sürmektedirler.

“Amaç para kazanmak, fabrika gibi çalışıyoruz, bir de evci olsak memur gibi gider geliriz, ailemiz geldiğinde akşam 11 olduğunda kendi yatağımızda yatmak istiyoruz... sinirlenince çeneme vuruyor, sinirleniyorum, bir ölenimiz olsa çıkamıyoruz...Hayatımdaki en önemli amaç özgürlük, daha rahat geziyorsun, 3 ayı bekliyorsun, iznim gelsin çıkayım diye...” (34 yaşında, ilkokul mezunu, genelevde çalışıyor)

Sonuç

Fuhuş pazarında kar getirmek üzere erkeklere pazarlanan ve üzerinden patronlarının, dostlarının yüksek karlar elde ettiği kadınlar bu çalışmada kendilerini *sermaye* olarak adlandırmışlardır. Fuhuş pazarında sermaye olmak demek, üzerinden kar elde edilirken her türlü kullanıma ve sömürüye açık bir mal haline gelmek demektir. Çalışma koşullarının, örneklemin alındığı Mersin ili bağlamında analiz edilmeye çalışıldığı bu çalışmada, her şeyden önce üzerinde durulması gereken konu, fuhuş pazarında sermaye olmanın, başka hiç bir iş alanında çalışmakla karşılaştırılmayacağı, doğrudan insan bedeninin satışa sunulduğu bir *et pazarı* olarak her şeyden önce insan onuruna aykırı bir olgu olduğudur. Buna ek olarak, kadın bedeninin satışa sunulmasının, devlet onaylı genelev denilen mekanlarda, devletin de üzerinden vergi aldığı bir alan olması, kadın bedeninin cinsel sömürüsü, ekonomik ve psikolojik istismara konu olmasının toplum gözünde normalleştirilmesi ve erkeğe hizmet aracı olarak algılanması, var olan ataerkil sistemin yeniden üretimine hizmet etmekten başka bir işe yaramamaktadır. Böylece erkek, kadın bedenini bedeli ödendiğinde istendiği gibi kullanılacak bir mal olarak göreyek toplumsallaşmakta ve ataerkil kültür kuşaklararası aktarılmaktadır. Tarihöncesi dönemlere kadar giden kadın bedeninin erkekler tarafından cinsel amaçlı olarak kullanılması olgusu, fuhuş pazarındaki işleyiş mekanizması gereği, erkeklerin erkeklerle yaptığı anlaşmalar aracılığıyla kadının sadece cinsel amaçlı değil, çok yönlü sömürüsünü de beraberinde getirmiştir.

Kadının, patronlar, dostlar ve müşteriler tarafından cinsel, ekonomik, duygusal sömürüsünü karmaşık bir ilişkiler ağı içinde yürüten fuhuş piyasası, bu özelliği ile kadınların artık patron ve dostları için sermaye olma özelliğini yitirmesi, müşteri için ise çekiciliğini kaybetmesine kadar içinden çıkamadıkları bir alan haline gelmektedir. Kadınların özellikle, patron-dost işbirliği ile tehdit, fiziksel şiddet, duygusal şiddet, kadını sürekli borçlandırarak fuhuş piyasasında kalmasının

sağlanması, kazandığı paranın fuhuş piyasasına özgü kuralları gereği “çift başlı” adı altında ellerinden alınarak ömür boyu süren bir borç sarmalına sokulmaları ile devam etmektedir. Fuhuş pazarında kadınların patronları tarafından ekonomik anlamda sömürüsüne neden olan diğer bir kural ise, kadınların haftada iki gün devlet tarafından yapılan rutin sağlık muayenelerinde hasta çıkarak tedavileri tamamlanana kadar çalışmamaları ile başlamaktadır. Kadınlar hasta oldukları süre içinde, her türlü ilaç, iğne, yemek ve diğer masrafları patronları tarafından karşılanmakta ve bu masraflar çift başlı olarak kadının borç hanesine yazılmaktadır. Bu nedenle, kadınların en büyük korkuları muayene sırasında hasta çıkmak ya da adetli yakalanmak olmaktadır. İşgünü kaybı anlamına gelen adetli yakalanmamak için kadınlar patronları tarafından ya da gönüllü olarak adet kesici iğneler kullanmaktadırlar. Çalışma verilerinin ortaya koyduğu en çarpıcı sonuçlardan bir diğeri ise, kadınların dost dedikleri ve sözde duygusal bağlarının bulunduğu erkekler tarafından, sistematik bir biçimde duygusal sömürüyü izleyen bir ekonomik sömürü mekanizmasının kurulmuş olmasıdır. Burada, özellikle kadınların patronları ile dostları arasında süren bir işbirliği ile, dostların kadınların hesabına patronlarından sürekli para çekmeleri ve kadınların bu parayı ödemek zorunda olmalarıdır. Kadınların bu yolla borçlandırılmaları paranın hem kat kat faizle patrona geri ödenmesi anlamında hem de kadını hiç bitmeyen bir borç sarmalına sokarak fuhuş pazarında kalmasını sağlama anlamında sermayesini elinde tutmayı garantilediği bir yol olmaktadır. Böylece, patron sermayesinin kazandığı paraya olduğu gibi el koymakla kalmayıp aynı zamanda sermayesini faizli bir borç batağına sokmakta, kadınları duygusal anlamda sömüren dostları ise, kadınlar üzerinden asalak bir yaşam sürdürmeye devam ederek bu sömürü biçimine ekonomik sömürüyü de eklemektedirler.

Kadınların dostlarına olan duygusal doyum beklentisinden dolayı sömürülmelerine göz yummaları, borçlarını ödemek için fiziksel ve psikolojik sıkıntılara katlanarak adet kesici iğne olmaları, toplum tarafından dışlanma, afişe edilme gibi nedenlerle sokağa bile çıkmak istememeleri, kendi içlerinde bile arkadaşlık kurmaya korkacak kadar güven duygularını kaybetmeleri ve kendilerini izole bir yaşama hapsedmeleri, müşterileri tarafından para kazanmak uğruna her türlü aşağılanma dahil, cinsel ve fiziksel şiddeti göğüslemeleri, diğer bir deyişle fuhuş pazarındaki işleyişi en iyi anlatan ifade olarak “canlarının da etleri kadar ucuz olduğu” bu işleyiş mekanizmasında, çalışma koşullarının iyileştirilmesinden söz etmek bile fuhuş pazarına destek vermek anlamına gelmektedir. Kadınların, köleliğin en şiddetli biçimi olan “gönüllü köleler” haline getirildiği fuhuş pazarının yok edilebilmesi, ancak kadının çaresizliğinin nedenleri ortaya konularak yapılabilir.

Fuhuş olgusunun en aza indirilmesi, kadın ticareti yapanlarla adli birer vaka olarak ilgilenmekten ya da kadınları ahlaksız ve bulaşıcı hastalık kaynağı olarak görmekten çok daha farklı bir yaklaşım biçimini gerektirmektedir. Burada, öncelikle, kadının insanca yaşama hakkı ve etinin satılık olması olgularının toplum tarafından normal kabul edilmesi sürecini kırarak olan, kadın ve erkek

cinselliklerinin tanımlanmasında oluşturulan çifte standardın ortadan kaldırılması gerekmektedir. Ataerkil düşünce sisteminin yarattığı bu çifte standardın diğer etki alanları, kadının toplumsal statüsünün toplumdaki kaynakların dağılımında erkek lehine bir politika izlenmesi bunun, mikro düzeyde aile içi ilişkilerden makro düzeyde devlet politikalarına kadar sinmiş olmasıdır. Burada, kadının da insan olarak varlığının kabulü ile, kadını erkek karşısında seçeneksiz ve çaresiz bırakan, erken yaşlarda evlendirilmesi, eğitim olanaklarından yoksun kalması, buna bağlı olarak, kendine güvenebileceği ve başka bir iş yapma stratejisi geliştirme olanağını ve cesaretini bulamamasının yarattığı toplumsal eşitsizlik mekanizmalarının sürdürülmesine neden olan koşullar kadınlar lehine yeniden düzenlenmelidir.

Son olarak, fuhuş olgusunda, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, olgunun temelinde yer alan, normalleştirilmesi sürecini ve kadının cinsel bir mal olarak algılanmasını değiştirmez. Fuhuş pazarında, çalışma koşullarını iyileştirme çabaları tam tersi kadının kullanılabilir bir mal olduğu örtük kabulünü de beraberinde getirir.

KAYNAKÇA

An, İ. M. (2002) Osmanlı Sarayında Cinsel Eğilimler, İstanbul: Tüzm zamanlar Yayıncılık

CETAD. (2007) Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Alanında Ulusal ve Yerel Medya Yoluyla Savunuculuk Projesi: Bilgilendirme Dosyası 8 - "Seks Ticareti." Küntay E, Çokar, M, (eds.) http://www.cetad.org.tr/doc/bilgilendirme_dosyasi_1.pdf (10 Ocak 2010)

Davis, N. (1993) Introduction. International Perspective On Female Prostitution. In: Davis, N.J. (ed.). **Prostitution: An International Handbook on Trends, Problems, and Policies**, London: Greenwood Press.

Doezema, J. (1998) "Forced to Choose: Beyond to Voluntary Forced Prostitution Dichotomy", **Global Sex Workers: Rights, Resistance, and Redefinition**, Kamala Kempadoo and Jo Doezema (eds.) New York and London: Routledge.

Doezema, J. (2000) "Loose Women or Lost Women?", **Gender Issues**, Vol. 18, no. 1, Winter, pp.23-50.

Erder, S, K, S. (2003) Düzensiz Göç ve Kadın Ticareti: Türkiye Örneği, International Organization for Migration.

Fredrickson, B. L., Tomi-Ann R. (1997) "Objectification Theory: Toward Understanding Women's Lived Experiences and Mental Health Risks", **Psychology of Women Quarterly**, 21, pp. 173-206, Printed in the United States of America.

Goffman, E. (2004) Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu, (Çev. Cezar, B.) İstanbul: Metis Yayınları.

Günçikan, B. (1995) Haraşo'dan Nataşa'ya, İstanbul: Arion Yayınevi,

Hiçyılmaz, E. (1996) Eski İstanbul Hayatı: Yosmalar Kabadayılar, İstanbul:Pera Orient Yayınları.

Jeffreys, S. (1997) The Idea of Prostitution, Spinifex. North Melbourne.

Jeness, V. (1993) Making it work: the Prostitute's Rights Movement in Perspective, New York: Aldine de Gruyter.

Joardar, B. (1984) Prostitution in Historical and Modern Perspectives, New Delhi: Inter-India Publications.

Kempadoo, K. (1998) "Introduction: Globalizing Sex Worker's Rights", In: **Global Sex Workers: Rights, Resistance, and Redefinition**, Kamala Kempadoo and Jo Doezema (eds.) New York and London: Routledge.

Keskin, E. (2007) "Kadına Yönelik Şiddetin Görülmek İstenmeyen Veçesi: Devlet Kaynaklı Cinsel Şiddet Üzerine Eren Keskin İle Söyleşi," Söyleşi: Ayşan Sönmez, Derya Demirler, **Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar**, Şubat, Sayı:2 ISSN: 1307-0932.

Koçu, R. E. (2004) Tarihimizde Garip Vakalar, Varlık Yayınları, İstanbul.

Millet, K. (1987) Cinsel Politika, (Çev.Selvi, S.), İstanbul: Payel.

Küntay, E. (2010) "Bedene Şiddet-Özbenlik Değerlendirmeleri Toplumsal Bir Analiz", İnceoğlu Y. ve Kara A. (der.) **Dişilik, Güzellik ve Şiddet Sarmalında Kadın ve Bedeni** içinde, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Murray, C. (1996) Charles Murray and the Underclass: The Developing Debate, IEA Health and Welfare Unit in association with The Sunday Times London. www.civitas.org.uk/pdf/cw33.pdf (15.01.2010)

Ortaylı, İ. (2001) Osmanlı Toplumunda Aile, İstanbul: Pan Yayıncılık.

Penzer, N. M. (2000) Harem, (Çev. Şahin D.), İstanbul: Say Yayınları.

Pheterson, G. (1996) The Prostitution Prism. Amsterdam. Amsterdam University Press.

Pierce, Leslie P. (1993) Harem-i Hümayun: Osmanlı İmparatorluğu'nda Hükümler ve Kadınlar, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Raymond, Janice G. (2003) Reasons for Not Legalizing Prostitution And a Legal Response to the Demand for Prostitution, **Journal of Trauma Practice**, 2, pp. 315-332.

Raymond, Janice G. (1998) Prostitution as Violence Against Women: NGO Stonewalling in Beijing and Elsewhere, **Women's Studies International Forum**, Vol. 21, No. 1, pp. 1-9.

Raymond, Janice G. (2004) "Prostitution on Demand: Legalizing the Buyers as Sexual Consumers. Special Issue: The Case Against Legalizing Prostitution ", **Violence Against Women: an International and Interdisciplinary Journal**, October, Vol. 10, No.10, Sage, 1156-1186.

Roberts, N. (1992) Whores In History, London: Harper Collins Publishers.

Sakaoğlu, Necdet.(2002) Saray-ı Hümayun: Topkapı Sarayı, DenizBank Yayınları No:9

Saylan, T. (1992) Kadın Ticareti ve Zorla Fuhuş, Arat N. (yay. haz.), **Türkiye'de Kadın Olgusu** içinde, İstanbul: Say Yayınları.

Scognamillo, G. (1990) Bir Levantenin Beyoğlu Anıları, İstanbul: Metis Yayınları.

Scognamillo, G. (1994) Beyoğlu'nda Fuhuş, İstanbul: Altın Kitaplar.

Sirman, N. (2006) Akralalık, Siyaset ve Sevgi: Sömürge-Sonrası Koşullarda Namus-Türkiye Örneği Mojad S.-Abdo N.(der.) **Namus Adına Şiddet: Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar** içinde, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Toprak, Z. (1987) İstanbul'da Fuhuş ve Zührevi hastalıklar 1914-1933, **Tarih ve Toplum**, Mart, sayı: 39, ss. 31-40.

Türköne, M. (1995) Eski Türk Toplumunun Cinsiyet Kültürü, Ankara: Ark.

Whelehan, P. (2001) An Anthropological Perspective On Prostitution: The World's Oldest Profession, Lewiston: The Edwin Melen Press.

Wijers, M. (1998) "Women, Labor and Migration", Kamala Kempadoo and Jo Doezema (eds) In: **Global Sex Workers: Rights, Resistance, and Redefinition**, New York and London: Routledge, 1998.

Yücel H., Ögel, K. (2008) *Çocuklara Yönelik Cinsel Sömürü ve Biçimleri*, **Türkiye Klinikleri Peditr Sci**, 4(6) www.ogelk.net/makale/cinsel_somuru.pdf (5 Nisan 2013)

Zengin, Aslı. (2011) İktidarın Mahremiyeti: İstanbul'da Hayat Kadınları, Seks İşçiliği ve Şiddet, Metis Yayınları.

